

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Anglo-americké vztahy po skončení studené války

Kristýna Ječmenová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy a britská a americká studia

Bakalářská práce

Anglo-americké vztahy po skončení studené války

Kristýna Ječmenová

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph. D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce PhDr. Davidu Šancovi, Ph. D. za podnětné rady, které mi při psaní práce věnoval.

Obsah

1 ÚVOD	3
2 HLADINY ANALÝZY ZAHRANIČNÍ POLITIKY, TYPOLOGIE ZAHRANIČNÍ POLITIKY	7
2. 1 Hladiny analýzy zahraniční politiky	7
2. 2 Typologie zahraniční politiky státu	8
3 HISTORIE ANGLO-AMERICKÉHO VZTAHU	10
3. 1 Anglo-americké vztahy do počátku druhé světové války	10
3. 2 Druhá světová válka	11
3. 2. 1 Special relationship	12
3. 3 Bipolární konflikt – studená válka	13
4 ANGLO-AMERICKÉ VZTAHY PO SKONČENÍ STUDENÉ VÁLKY	15
4. 1 Situace po konci studené války	15
4. 2 Válka v Perském zálivu	16
4. 2. 1 Invaze Iráku do Kuvajtu a co jí předcházelo	16
4. 2. 2 Reakce mezinárodního společenství	19
4. 2. 3 Operace Pouštní bouře	20
4. 2. 4 Další osud Iráku	21
4. 2. 5 Shrnutí války v Perském zálivu	21
4. 3 Kosovo	22
4. 3. 1 Co předcházelo intervenci NATO	22
4. 3. 2 Reakce mezinárodního společenství	23
4. 3. 2 Operace Spojenecká síla	25
4. 3. 3 Ukončení bojů	26
4. 3. 4 Shrnutí intervence do Kosova	27
4. 4 Globální válka proti terorismu	28
4. 4. 1 Teroristické útoky 11. září 2001 a co jim předcházelo	28

	2
4. 4. 2 Reakce mezinárodního společenství	29
4. 4. 3 Válka v Afghánistánu - Operace Trvalá svoboda	32
4. 4. 4 Shrnutí OEF	33
4. 4. 5 Globální válka proti terorismu – druhá válka v Iráku	33
4. 4. 6 Shrnutí OIF	35
4. 4. 7 Shrnutí války proti terorismu – důsledky invazí do Afghánistánu a Iráku	35
5 ANALÝZA ANGLO-AMERICKÉHO VZTAHU NA ZÁKLADĚ AMERICKÝCH PREZIDENTŮ A BRITSKÝCH PREMIÉRŮ	39
5. 1 George H. W. Bush vs. Margaret Thatcher	39
5. 2 George H. W. Bush vs. John Major	41
5. 3 Bill Clinton vs. John Major	42
5. 4 Bill Clinton vs. Tony Blair	43
5. 5 George W. Bush vs. Tony Blair	47
5. 6 George W. Bush vs. Gordon Brown	54
5. 7 Barack Obama vs. Gordon Brown	56
5. 8 Barack Obama vs. David Cameron	57
6 ZÁVĚR	59
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	63
7. 1 Literatura	63
7. 2 Internetové zdroje	67
8 SEZNAM ZKRATEK	68
9 RESUMÉ	69

1 ÚVOD

V oblasti mezinárodních vztahů jsou aktéry vytvářeny vztahy na různých úrovních spolupráce a ukotvenosti, resp. neukotvenosti v bilaterálních či multilaterálních mezinárodních smlouvách. Jedním z nejdůležitějších státních aktérů v mezinárodních vztazích jsou Spojené státy americké, které mají s ostatními aktéry různorodé vztahy, nicméně anglo-americký vztah se zdá být nejčastěji skloňovaným a zároveň zpochybňovaným "speciálním" či "zvláštním" vztahem na poli mezinárodních vztahů, se zavedeným názvem *special relationship*.

Anglo-americký vztah se v průběhu staletí neustále vyvíjel a proměňoval, a to v závislosti na mnoha faktorech, především s ohledem na jejich národní zájmy, jimiž byly tyto státy někdy spojovány, jindy rozdělovány. Na tento vztah měly vliv nejen válečné konflikty či spolupráce v mnohých odvětvích, důležitou úlohu hrály i osobní vztahy mezi americkými prezidenty a britskými ministerskými předsedy. Tento vztah nebyl utvářen pouze vzájemnými vztahy, ale i vztahy k jednotlivým mezinárodním organizacím, jmenovitě například NATO.

Cílem této práce je zjistit, zda lze v období po konci bipolárního konfliktu po konec prvního prezidentského mandátu Baracka Obamy hovořit o existenci anglo-amerického *special relationship*, speciálního pouta mezi USA a VB. Domnívám se, že mezi USA a VB existoval, resp. existuje i v období po konci studené války *special relationship*. Zároveň si kladu několik otázek. Na jakých příkladech mohu ukázat, že mezi USA a VB existuje nadstandardní vztah? Která ze zkoumaných hladin analýzy zahraniční politiky nejlépe, resp. nejpřesněji popisuje anglo-americký vztah? Jak se tento vztah proměnil s ohledem na novou mezinárodní situaci po pádu železné opony, po dlouhých letech úzké anglo-americké spolupráce v době 2. světové války a bipolárního konfliktu? Jaký je výhled do budoucnosti tohoto vztahu? Odpovědi na tyto otázky budou zjišťovány prostřednictvím dvou hladin analýzy zahraniční politiky. Ve státní hladině prostřednictvím srovnání účasti Severoatlantické aliance, resp. jejích vybraných členských států, USA, Velké Británie a několika dalších zemí ve válečných konfliktech v Zálivu, Kosovu, Afghánistánu a Iráku. Na základě účasti v těchto konfliktech bude hlouběji zkoumán a rozvíjen vztah mezi jednotlivými americkými prezidenty a britskými premiéry v hladině individuální. Kombinace prolínajícího se zkoumání těchto dvou hladin, účastí ve válečných konfliktech a roviny osobních vztahů mezi lídry těchto zemí mi poskytne širší základnu pro popsání tohoto vztahu. Záleží však na velkém množství proměnných, které udržují tento vztah „*special*“, například společné historii a jazyku, mezinárodních okolnostech, spolupráci

v oblasti obrany a zpravodajských služeb, jaderné spolupráci, bezpečnostních hrozbách či jednotlivcích v čele daných států.

Tato práce je provedena kombinací průzkumného, popisného a kvalitativního výzkumu. Kvalitativní přístup se zdá být tím nejvhodnějším pro zodpovězení hlavní otázky této práce, poskytuje mnoho interpretačních výzkumných technik nejen pro budování technologie, ale i testování hypotéz. Pro zachování platnosti a objektivity studie je nezbytné zavést dichotomii přístupů a rozdílných pohledů na tutéž událost.

Nemyslím si, že by bylo dostačující označit anglo-americký vztah za *special* jen kvůli existenci společného jazyka či historie. Toto tvrzení zároveň nevylučuje fakt, že to je poměrně solidní základ pro vznik užších vztahů mezi státy. Tento vztah je však třeba rozvíjet, je důležité mít společné zájmy a cíle, podobné bezpečnostní strategie, společné nepřátele i dobré vztahy nejen na úrovni hlavních představitelů těchto států. Fakt, že ne vždy se všechny tyto mnou určené základní kameny dobrého vztahu plně shodují, budí dojem, že *special relationship* mezi USA a VB je pouze mýtem. Já se domnívám, že mezi USA a VB existuje *special relationship* (nejen) po konci bipolárního konfliktu. Připouštím, že tento vztah byl velmi důležitý zvláště v průběhu druhé světové války a studené války, a to primárně s ohledem na poměrně široké spektrum spolupráce, eg. v oblasti jaderné spolupráce či zpravodajských služeb, kdy se jen proměňovala jeho intenzita s ohledem na vztahy mezi jednotlivými americkými prezidenty a britskými premiéry.

S ohledem na oblast zkoumání, tj. anglo-americké vztahy, jsem čerpala primárně z anglicky psaných zdrojů, ale do určité míry taktéž z publikací autorů českých. Převážně jsem čerpala informace z článků renomovaných autorů, publikací, oficiálních prohlášení i oficiálních stránek mezinárodních organizací i ministerstev obrany a zahraničí.¹

Hlavní platformu pro popsání anglo-amerického vztahu zvláště v rovině osobních vztahů mi poskytla kniha Johna Dumbrella *A Special Relationship – Anglo-American Relations in the Cold War and After*. V případě čerpání informací o Severoatlantické alianci a její účasti v daných konfliktech jsem čerpala primárně z jejích internetových stránek a tištěných příruček. Pro rozvinutí konfliktů jsem využila knih Jana Eichlera, který se otázkou těchto konfliktů, válek v době globalizace i boji proti terorismu, zabývá ve svých publikacích *Mezinárodní bezpečnost na začátku 21. století*, *Terorismus a války v době globalizace* a *Terorismus a války na počátku 21. století*.

Na počátku se nachází teoretické vymezení hladin analýzy zahraniční politiky.

¹ Přímé citace jsem překládala, nicméně jsem jejich podobu v originálním znění vepsala poznámek pod čarou. Zvláště poměrně často zmiňovaný termín "special relationship" zůstává v původním znění, jelikož jeho překlad může mít více (ač nepříliš rozličných) překladů, přičemž pravou podstatu a porozumění poskytuje dle mého názoru právě jen originální znění.

Vycházím z předpokladu, že role jedince v mezinárodních vztazích je stejně důležitá jako role mezinárodního systému či státu. Primárně jsem se zaměřila na hladinu státu a hladinu jednotlivce. Kapitoly 3 a 4 se zabývají hladinou státu, srovnávají účast VB a USA v daných konfliktech. Hladiny mezinárodního systému i domácích vlivů jsou ovšem taktéž zapojeny. Kapitola 5 se pro změnu zabývá hladinou jednotlivce, jelikož srovnává jednání amerických prezidentů a britských premiérů. Následuje typologie zahraniční politiky s uvedením utváření zahraniční politiky se zdůrazněním přátelských bilaterálních vztahů.

Pro porozumění principům anglo-americkému vztahu je třeba znát jeho historii, proto jsem stručně nastínila historii anglo-amerických vztahů s důrazem na nejdůležitější milníky. Popisuji společné i rozdílné názory v zahraniční politice, a to od doby vzniku tohoto vztahu po konec bipolárního konfliktu, i okolnosti vzniku termínu *special relationship* jako takového.

Následuje nejobsáhlejší část této práce, a to již zmíněné anglo-americké vztahy po skončení bipolárního konfliktu po konec prvního funkčního období amerického prezidenta Baracka Obamy. Tato část je rozdělena do dvou kapitol.

V první je popsána jak mezinárodní situace po konci studené války, tak jsou právě aplikací hladiny státní analyzovány nejdůležitější konflikty v tomto období, jichž se zúčastnily v první řadě Spojené státy, ale i NATO, resp. jeho členské státy, včetně VB. Je popsána válka v Zálivu jako následek invaze Iráku do Kuvajtu; dále intervence NATO v Kosovu, které předcházely mnohaleté nepokoje mezi Srbskem, jehož prezident Milošević trval na setrvání Kosova pod srbskou správou. Následuje reakce USA, VB i NATO a jeho dalších členských států na teroristické útoky z 11. září 2001, vyhlášení globální války proti terorismu a následně dvě invaze, podniknuté v rámci této války. Invaze do Afghánistánu roku 2001 s cílem svrhnout vládu Talibanu, a do Iráku roku 2003, jejímž cílem bylo svržení režimu Husseina. Jsou popsány postoje a míra účasti těchto států se zdůrazněním případných názorových rozdílů, resp. podobností, na jejichž základě srovnám, zda anglo-americkému vztahu je opodstatněně přikládán takový význam, s důrazem na stabilitu a loajalitu tohoto vztahu. Zda se prokazuje větší stabilitou a loajalitou než vztahy USA, resp. VB s jinými členskými státy NATO. V každém z konfliktů popíši, co předcházelo jeho vzniku, nicméně s ohledem na rozsah této práce nemám ambice zabývat se jak všemi aspekty těchto konfliktů, tak událostmi, které nastaly po ukončení přímých bojů.

Druhá část anglo-amerických vztahů po konci studené války se věnuje analýze hladiny jednotlivce, osobním vztahům amerických prezidentů s britskými premiéry. Jmenovitě George Bushe st. s Margaret Thatcher a Johnem Majorem, Billa Clintona

s Johnem Majorem a Tony Blairem, George Bushe ml. s Tony Blairem a také s Gordonem Brownem, do jisté míry i Baracka Obamy s Gordonem Brownem a Jamesem Cameronem. Posledními třemi zmíněnými se budu zabývat okrajově. Byli sice u moci po skončení studené války, nicméně nebyli u moci v době vzniku žádného z výše popsaných konfliktů, přestože se na nich do určité míry podíleli. Popíši, jaká byla jejich (nejen) zahraničně-politická východiska, jaké motivace stály za jejich činy v daných konfliktech, jak a do jaké míry byli ochotni a schopni ovlivňovat svého partnera na druhém břehu Atlantiku, i jejich postoj k mezinárodnímu společenství, zvláště NATO jako nástroji řešení konfliktů.

V závěru se nachází reflexe anglo-amerického vztahu od jeho vzniku a zvláště důsledků popisovaných konfliktů na tento vztah. Zároveň jsou zde zodpovězeny otázky kladené v úvodu, zda jsem naplnila cíl této práce, a potvrdím, resp. vyvrátím stanovenou hypotézu.

2 HLADINY ANALÝZY ZAHRANIČNÍ POLITIKY, TYPOLOGIE ZAHRANIČNÍ POLITIKY

2.1 Hladiny analýzy zahraniční politiky

Dle Drulákové a Druláka (2011: 17) lze zahraniční politiku analyzovat na čtyřech základních hladinách – hladině mezinárodního systému, hladině státu, hladině domácích vlivů a hladině jednotlivce. Dle Waltze existují však hladiny tři – hladina systému, státu a jednotlivce (Singer, 1960: 453). Všechny hladiny analýzy jsou *a priori* rovnocenné. Avšak to neznamená, že jejich výstupy jsou totožné. Proto dochází mezi některými proudy teorie mezinárodních vztahů k zdůraznění určité hladiny. Nechť je příkladem rozdíl mezi klasickým realismem, jenž se pohybuje na hladině státu a strukturálním realismem zkoumajícím systém, tedy strukturu světového politického systému (Druláková – Drulák, 2011: 17).

Hladina mezinárodního systému vypovídá o tom, že chování států vyplývá z charakteru mezinárodního systému, a že zkoumání jednotlivých států nemá smysl (Druláková – Drulák, 2011: 17). Zároveň však tato hladina přináší úskalí v podobě zveličování dopadu systému na národní aktéry a naopak snižuje dopad aktérů na systém. Taktéž nevyhnutelně vyžaduje předpoklad jednotnosti zahraniční politiky národních aktérů. Jinými slovy necháváme jen málo prostoru odlišnostem v chování aktérů, zaměříme-li se na celek (Singer, 1961: 80-81).

Hladina státu za zásadní považuje charakteristiky a zájmy daného státu (Druláková–Drulák, 2011: 17). Její nespornou výhodou je to, že umožňuje významnou diferenciaci mezi aktéry mezinárodního systému. Nevyžaduje podobnost státních aktérů, čímž povzbuzuje pozorovatele k bližšímu zkoumání. Zatímco nás tedy zbavuje nepřesné homogenizace, zároveň může vést k opačnému zkreslení – přehánění rozdílu mezi subsystémovými aktéry. Důležitou otázkou při zkoumání této hladiny je jak a proč určité státy prosazují specifické druhy cílů (Singer, 1961: 83-85). Tento přístup vyžaduje zkoumání procesů, jimiž jsou národní zájmy vybírány, a to prostřednictvím vnějších a vnitřních faktorů (dle jejich vztahu ke státu). V tomto případě lze mezi vnější faktory zařadit mezinárodní systém a charakteristiky jiných států. Vnitřní faktory jsou takové, jež působí v rámci jednoho státu a přitom jsou významné pro jeho zahraniční politiku - o státní instituce, nátlakové skupiny a jednotlivce (Druláková - Drulák, 2011: 18).

Hladina domácích vlivů hledá příčiny v aktech nacházejících se uvnitř státu a nelze je se státem ztotožnit. Na této hladině se lze dívat do organizačních útrob státu,

zkoumat rozhodovací procedury, zájmové skupiny, média či veřejné mínění (Ibid.).

Hladina individuální věří ve schopnost jednotlivce „dalekosáhle a z vlastní vůle určovat osudy národů a států. Zabývá se psychologickým rozbořením osobností a zkoumá způsob, jakým se dívá na svět, protože to je určující pro dějinné události a pro rozhodování o zahraniční politice“ (Druláková–Drulák, 2011: 17). Analýza této hladiny začíná tím, že jejími kořeny jsou lidé, kteří vytvářejí politiku. Proto tato analýza zahrnuje porozumění tomu, jak proces (lidského) vytváření rozhodnutí² vede k tvorbě politiky. Při rozhodování hraje roli řada faktorů – emocionální, psychologické, kognitivní a biologické. Je pravděpodobné, že utváření zahraniční politiky je více ovlivňováno vrchním vedením země než politika domácí. Cíle a schopnosti jednotlivce jsou klíčové pro schopnosti, záměry a strategie státu. Dále také může záležet na osobnosti, mentálním a fyzickém zdraví, egu a ambicích či politické historii a osobní zkušenosti.³

2. 2 Typologie zahraniční politiky státu

Zahraniční politika státu obvykle reflektuje jeho politickou kulturu. Tento koncept reprezentuje široce uznávané, tradiční hodnoty a základní postupy, jejichž změna bývá velmi pomalá. Lídři zemí obvykle formulují politiku, která je kompatibilní s politickou kulturou dané společnosti, jelikož oni sami sdílejí mnohé (či všechny) z těchto hodnot. Aktéry utváření zahraniční politiky⁴ jsou politické exekutivy, byrokracie, legislativy, političtí oponenti, zájmové skupiny a lidé.⁵

Zahraniční politika je však především otázkou vztahu jednoho státu se státy ostatními. Alexander Wendt (dle Druláková – Drulák, 2011: 18) rozlišuje základní typologii takového vztahu na vztahy nepřátelské, rivalské a přátelské. Nepřátelé usilují o vzájemné zničení, rivalové se navzájem uznávají, aniž by vylučovali použití síly ve vzájemných sporech, a přátelé řeší své spory vždy mírovou cestou. Ovšem v rámci bilaterálního vztahu existuje mnoho oblastí, například politická, vojenská, diplomatická, kulturní či hospodářská. Ve všech těchto oblastech se státy nemusí nutně shodovat (Druláková – Drulák, 2011: 18-19).

² Decision making.

³ Levels of Analysis and Foreign Policy, dostupné na: http://highered.mcgraw-hill.com/sites/dl/free/0073403881/569832/Rourke12e_Sample_ch03.pdf, 15. 4. 2013.

⁴ Foreign policy-making.

⁵ Levels of Analysis and Foreign Policy, dostupné na: http://highered.mcgraw-hill.com/sites/dl/free/0073403881/569832/Rourke12e_Sample_ch03.pdf, 15. 4. 2013.

Takovýto bilaterální vztah se může pohybovat v určité přímce, která všechny tyto oblasti shrnuje. Dochází-li k pohybu, lze hovořit o dynamice bilaterálního vztahu, který se může pohybovat od konfrontace přes „žádné“ vztahy k spolupráci a integraci. Teoreticky lze popsat všechny bilaterální vztahy daného státu pomocí takovéto přímky. Každý stát může mít tolik bilaterálních vztahů, kolik je států v mezinárodním systému (Druláková – Drulák, 2011: 19-20). Nicméně jen několik málo bilaterálních vztahů, které hrají důležitou roli v zahraniční politice. Jedním z nich je ten anglo-americký.

Hesla o výjimečnosti tohoto vztahu se ozývají podstatně častěji z VB, což je logické. USA jsou dlouhodobě považovány za světového hegemonu, s obrovskou politickou i vojenskou silou, jejich zaměření je celosvětové a mají vztahy ukotvené bilaterálními smlouvami s mnoha významnými aktéry, Čínou, Mexikem či Brazílií. Přestože se o VB často hovoří jako o *junior partnerovi*,⁶ který je USA podřízený, je tento vztah pro VB vskutku strategický. VB je sice důležitým členem EU, nicméně se velmi často zdá, že si sama není jistá, zda chce být jejím silným členem či zda se chce orientovat na spolupráci s USA. Možnost mít určitý vliv na utváření americké politiky i skutečnost třeba jen rétorické existence výjimečného anglo-amerického vztahu je pro VB, jejíž koloniální impérium se před několika desítkami let rozpadlo, strategická.

Anglo-americký vztah funguje v mnoha oblastech spolupráce na nepsaných pravidlech. Tento vztah stojí na základech společné historie, jazyka či spolupráce, nicméně to je třeba rozvíjet. Má práce mj. vypovídá právě o tom, že vše je individuální a že záleží na mnoha faktorech a individuální interpretaci.

Special relationship se stal velmi často zmiňovanou frází. Sice jsem zmínila, že z Londýna se ozývá častěji, nicméně americký prezident při vzájemných státních návštěvách zřídka opomene zmínit ono silné anglo-americké pouto, *special relationship*.

⁶ Míra zapojení *junior partnera* a s tím spojená odpovědnost, rizika a odměny, je menší než u *senior partnera*. Pozn. autora.

3 HISTORIE ANGLO-AMERICKÉHO VZTAHU

3.1 Anglo-americké vztahy do počátku druhé světové války

Historie anglo-amerického vztahu sahá do 17. století, kdy Britové roku 1607 založili v zátocě Chesapeake kolonii Jamestown (dnešní Virginii) (Horáková, 2006: 27). Roku 1620 přistála v Massachusetts Bay *Mayflower*, již připluli puritáni, kteří se oddělili od anglikánské církve, a založili zde kolonii *Plymouth Plantation*. Pro tyto puritány byla oblast tehdejší Nové Anglie (v souladu se známou frází Johna Winthropa) "*město na kopci*,"⁷ které by mělo jít příkladem celému světu (Dumbrell, 2006: 7).

V polovině 18. století žilo v anglických koloniích na americkém kontinentu téměř 2,5 milionu obyvatel. Vztahy mezi nimi a Anglií se přiosťovaly, což bylo způsobeno dohledem Anglie na tyto kolonie jako na zdroj svých příjmů. Nechtěla připustit, aby jí vyrůstala v Americe obchodní a průmyslová konkurence. Spory mezi severoamerickými kolonisty a britskou vládou vyvrcholily po vítězství nad Francií. Roku 1763 bylo královským prohlášením⁸ zakázáno kolonistům osidlovat území, které bylo získáno kapitulací Francie (Judd, 1999: 45; Schelle, 1993: 226).

Revoluce proti britské vládě zahrnovala vyvolávání politických myšlenek odvozených z anglických radikálních a republikánských tradic. Opírala se o rostoucí pocit národní příslušnosti a netrpělivosti s imperialistickými myšlenkami přicházejícími z Londýna. Roku 1776 byla publikována Deklarace nezávislosti⁹ a Zdravý rozum,¹⁰ radikální republikánský trakt Thomase Paina. Vypuknutí války mezi Británií a Francií roku 1803 přineslo éru obchodních sporů mezi Londýnem a (neutrálními) USA (Schama, 2006: 488).

Během americké občanské války, která proběhla mezi lety 1861 a 1865, podnikly státy Jihu několik pokusů o získání britské podpory. Jih praktikoval tzv. bavlnovou diplomacii, byl si vědom britské potřeby pro jižní bavlnu a snažil se získat uznání VB. Nicméně VB byla schopna sehnat bavlnu z ne-amerických zdrojů a tato "zbraň" v rukou Jihu selhala. Po válce však sílilo protibritské smýšlení ve státech Severu. Důvodem byl fakt, že válečné lodi Jihu byly konstruovány v britských loděnicích (Dumbrell, 2006: 8).

V polovině 90. let 19. století narůstala imigrace především z jižní a východní

⁷ *City upon a Hill.*

⁸ *Royal Proclamation.*

⁹ *Declaration of Independence.*

¹⁰ *Common Sense.*

Evropy, která trvale změnila demografii USA. Částečně v souvislosti s touto deanglizací¹¹ Ameriky se elity na obou stranách Atlantiku začaly rozvíjet myšlenky o jednotě anglicky mluvících národů a o "Anglo-Americe". Španělsko-americká válka roku 1898 a Druhá búrská válka (1899-1902) přinesly poměrný stupeň anglo-americké koheze (Brown, 2012: 5). V období prezidenta Theodora Roosevelta (1901-1909), který měl globální ambice, sice docházelo k nárůstu americké moci, nicméně byla stále uplatňována na západní hemisféře a její vitální zájmy se příliš nestřetávaly s těmi britskými. Na přelomu 19. a 20. století USA převzaly pomyslnou štafetu od Británie, kdy byly první v podílu světové produkce, roku 1907 měly USA druhé největší námořnictvo (Dumbrell, 2006: 9-10).

Mezi lety 1914 a 1917 Woodrow Wilson (1913-1921) vyzýval k zachování neutrality USA. Avšak kulturní a ekonomické vazby mezi USA a Británií byly silné, navíc byly v Londýně silně zdůrazňovány. Robert Lansing¹² viděl vítězství Spojenců nad Německem jako vitální americký zájem, přesto zůstaly USA neutrální po první tři roky 1. světové války. K americké intervenci došlo po mnohých německých porušováních americké neutrality. Během let 1917 a 1918 britské a americké námořnictvo operovalo pod spojeným britským velením, přesto byly válečné vztahy díky osobním rivalitám a rozdílným britským a americkým pohledům na světový řád napjaté. Poválečná (resp. meziválečná) etapa byla nastavena odmítnutím Versailleské smlouvy americkým kongresem a neúčastí v Lize národů. Anglo-americké vztahy se ve 20. letech zaměřily na otázku válečných dluhů a námořní rivality (Dumbrell, 2006: 9; Křížová 2009/2010).

Rozdílnost zájmů byla do značné míry překonána díky sjednocující hrozbě osy zla v době druhé světové války. USA do ní vstoupily po japonských útocích na Pearl Harbor v prosinci 1941, nicméně Franklin Roosevelt již po svém zvolení roku 1940 navýšením rozpočtu na obranu dal najevo, jakým směrem se chtěl ubírat (Dumbrell, 2006: 10). V srpnu roku 1941 Churchill s Rooseveltem vydali Atlantickou chartu, společné prohlášení států bojujících proti nacistickému Německu (Wallace – Phillips, 2009: 263).

Intenzita a úspěch válečné kooperace nesmazaly tenze mezi těmito zeměmi. Churchill odolával americkému tlaku na upuštění od obchodního systému, založeného na imperiálních preferencích. Roosevelt cítil, do jisté míry oprávněně, že se Londýn příliš zabýval ochranou a navyšováním kontroly svého impéria. Tyto dvě mocnosti se však hlavně střetly ohledně budoucí role Británie na Balkánu. Churchillův postoj k Sovětskému

¹¹ *De-angloing*. Překlad autora.

¹² Americký ministr zahraničí, pozn. autora.

svazu byl antagonistický s postojem Rooseveltovým (Dumbrell, 2006: 11).¹³

Minimálně do roku 1944 byl tento vztah partnerstvím, ve kterém získal Londýn poměrně velký prostor ve vedení války. Nicméně s koncem války byl Zákon o půjčce a pronájmu¹⁴ náhle ukončen a Washington dal přednost tvrdému obchodu před vyjednáváním s Británií o nové půjčky. Změna personálu na nejvyšších místech obou zemí, zvláště po sestavení vlády *Labour Party*, vytvořila ještě vzdálenější a podezřívavé vztahy na vysoké úrovni.¹⁵ Jaderná spolupráce byla taktéž ukončena a USA zahájily uspěchané stažení svých jednotek z Evropy. Celkově vzato, Londýn si nemohl být jistý pokračováním anglo-amerického vztahu v linii blížící se intenzitě tohoto vztahu v době války (Ashton, 2004: 119). Anglo-americké partnerství bylo vitálním elementem zajišťujícím vítězství spojenců v druhé světové válce (Ruane dle Dumbrell, 2002: 360).

Americká válečná a bezprostředně poválečná diplomacie byla zaměřena na dosažení liberálního uspořádání světa. Opozice britskému protekcionismu byla jasnou součástí washingtonské agendy. Americké užití jaderných zbraní v Japonsku v srpnu 1945 se zdálo být symbolikou americké nadvlády světovému řádu, ve kterém VB mohla zastávat roli *junior partnera* (Dumbrell, 2006: 11; Rooth, 1993: 2-4).

3. 2. 1 Special relationship

Kořeny termínu special relationship, zkratky pro široké a komplexní sítě vazeb mezi VB a USA, sahají do období druhé světové války (Rasmussen – McCormick, 1993: 516). Premiér Winston Churchill užil tohoto výrazu poprvé roku 1943 v soukromé komunikaci. Ministr zahraničí Lord Halifax v červenci 1940 psal o "možnosti jakési specifické asociace"¹⁶ mezi Británií a USA (Reynolds, 1988-1989, 94). Tento termín se na veřejnost dostal při Churchillově projevu ve Fultonu, Missouri, 5. března 1946. Bývalý britský premiér obhajoval "*bratrskou asociaci anglicky mluvících národů*",¹⁷ což zahrnovalo "*special relationship mezi britským Commonwealthem a impériem a Spojenými státy*".¹⁸ Anglo-americký vztah byl jedním ze "tří kruhů vlivu" pro Británii. Druhý kruh tvořil vztah Británie s Commonwealthem, třetí byl vztah s Evropou (Dumbrell, 2006: 11).

¹³ Jeho nástupcem, Henry Trumanem (1945-1953), prakticky veřejně pohrdal (Dumbrell, 2006: 11).

¹⁴ Lease and Lend Act z roku 1941.

¹⁵ *High-level relations*.

¹⁶ "*The possibility of some sort of special association*." Překlad autora.

¹⁷ "*The fraternal association of the English-speaking peoples*." Překlad autora.

Nelze však říci, že by Churchill byl ve vztahu k USA naivní. Uvědomoval si rostoucí vliv USA (po roce 1917). USA se v poválečném období zdály jako složitý, nevyrovnaný a často expanzionistický spojenec, ale Churchill říkával, že *"je jen jedna věc horší než bojovat se spojenci, a to je bojovat bez nich"* (Reynolds, 1988-1989: 97).¹⁹

Special relationship bývá charakterizován jako uspořádání, které umožňuje dvěma národům navigovat rozdíly v moci a výkyvy mezi nimi. Ve skutečnosti domácí politika obou zemí pomohla vytvořit *special relationship*, jaký jsme znali ve 20. století (Brown, 2012: 2).

3. 3 Bipolární konflikt – studená válka

V pozdních měsících roku 1946 a na začátku roku 1947 se radikálně změnila percepce sovětské hrozby ve Washingtonu. Nejdříve přišel rétorický, poté finanční a nakonec bezpečnostní závazek k vedení studené války v podobě Trumanovy doktríny, Marshallova plánu a Severoatlantické aliance. Na jejím vytvoření tyto dva státy spolupracovaly v letech 1948 a 1949 a VB se po boku USA stala externím ručitelem za bezpečnost slabých států západní Evropy (Wallace – Phillips, 2009: 265).

Poměrně důležitou událostí let 50. let byla Suezská krize. USA využily své síly a moci a prostřednictvím platformy OSN a britského dluhu z 2. světové války donutily spolu se Sovětským svazem VB, aby stáhla své jednotky (spolu s jednotkami francouzskými a izraelskými) z Egypta a přenechala správu Suezského průplavu Egyptu v čele s plukovníkem Násirem (Ibid.).²⁰ Profesor Allen (dle Reynolds, 1988-1989: 90) s odstupem po Suezské krizi prohlásil: *"Ptám se sám sebe, jestli když anglo-americký vztah přečkal Suezskou krizi, by mohl nepřestát jakoukoliv jinou událost."*²¹

Přestože se premiéru Macmillanovi podařilo roku 1961 uzavřít s prezidentem Kennedym nukleární alianci, potvrzenou ujednáním o nákupu raket Polaris, role VB na

¹⁸ *"A special relationship between the British Commonwealth and Empire and the United States."* Překlad autora.

¹⁹ *"There is only one thing worse than fighting with allies, and that is fighting without them."* Překlad autora.

²⁰ Zatímco Francie, zvláště za prezidenta de Gaulla, volila cestu přímé konfrontace s Amerikou, zvláště ohledně NATO, britským přístupem, zvláště po Suezské krizi bylo ukazování solidarity na veřejnosti a umírněná snaha ovlivňovat americkou politiku za zavřenými dveřmi (Reynolds, 1988-1989: 97).

²¹ *"I cannot but ask myself whether the Anglo-American relationship, if it could survive the Suez crisis, can not survive anything."* Překlad autora.

mezinárodní scéně se v 60. letech změnila (Reynolds, 1988-1989: 90). Její koloniální impérium v Africe se rozpadalo, byla nucena opustit oblast na východ od Suez. Na přelomu roku 1962 a 1963 neúspěšně podala svou první přihlášku do Evropského společenství (Wallace–Phillips, 2009: 265). Měla neshody s Washingtonem ohledně balistických střel Skybolt, došlo k rozuzlení konžské krize či kubánského obchodního embarga, to vše zřejmě krystalizovalo otázku její měnící se mezinárodní role (Ashton, 2004: 119–120). Stejně tak ekonomické problémy, které ji zasáhly, se odrazily na vztahu mezi Londýnem a Washingtonem (Ruane dle Dumbrell, 2002: 361). I když anglo-americký vztah zůstával důležitým komponentem západní aliance, zmenšující se mezinárodní role VB znamenala, že se její zájmy podstatně méně protínaly s těmi americkými. I když anglo-americké diplomatické, obranné a zpravodajské vztahy zůstaly blízké, Británie v očích USA příliš nevyrostla ve srovnání s obdobím 2. světové války a poválečného období (Ashton, 2004: 120).

Velké Británii se roku 1973 na třetí pokus podařilo vstoupit do EHS, přesto konstrukce anglo-americké spolupráce zůstala nezměněna. Zpravodajská spolupráce i vojenská výměna byly zachovány, i když byly výdaje nižší (Wallace – Phillips, 2009: 266). 70. léta v anglo-amerických vztazích dle některých autorů *"(...) nebyla nikterak důležitá či zajímavá"* (Rasmussen – McCormick dle Watt, 1999: 519).²²

V 80. letech, kdy byl americkým prezidentem Ronald Reagan a Margaret Thatcher byla premiérkou VB, byl nejdůležitější právě vztah těchto dvou lídrů (Rasmussen – McCormick, 1993: 517). USA daly VB praktickou podporu během války o Falklandy roku 1982 a britská vláda podpořila, přinejmenším navenek, rozhodnutí Washingtonu bombardovat Lýbii roku 1986 (Wright, 1991: 53). Přesto existovalo mnoho rozporů, eg. ohledně americko-sovětské dohody o jaderných hlavicích na Reykjavíku či míře podpory USA Británii v počáteční fázi falklandské kampaně (Wallace – Phillips, 2009: 266). Ač byl vztah těchto lídrů relativně blízký, je otázkou, nakolik byla v tomto vztahu "chemie" a nakolik sehrála roli kalkulace Thatcher (Reynolds, 1988-1989, 110).

²² *"(...) have ceased to be very important or very interesting."* Překlad autora.

4 ANGLO-AMERICKÉ VZTAHY PO SKONČENÍ STUDENÉ VÁLKY

4. 1 Situace po konci studené války

Mnoho autorů po konci studené války uvádělo, že *special relationship* nemůže přežít globální transformace, které se odehrály v době úřadu George Bushe st. Namítali, že ač tento vztah těžil z kulturní blízkosti, byl primárně ukotven ve vojenské a zpravodajské spolupráci. Jeho kořeny byly v zájmech, ne sentimentu či sdílenému pohledu. S koncem studené války byl zpochybňován nejen závazek USA k VB, ale i k Evropě jako takové. Tento závazek byl produktem „existenciálního boje proti sovětskému komunismu.“ Jasnými volbami pro americkou budoucnost byl neonacionalismus a zahraniční politika orientovaná spíše na Asii než Evropu. Navíc, chtěly-li by USA partnera v Evropě, zaměřily by se na Berlín, ne Londýn. A přesto, *special relationship*, definovaný formou vojenské a zpravodajské spolupráce, spolu s možným nárokem na privilegovaný přístup a do jisté míry i vliv ve Washingtonu, přežil (Dumbrell, 2006: 130-131).

Tyto země byly zvyklé spolupracovat, zvláště prolínání personálu obrany a zpravodajských služeb udrželo blízkost USA a VB v těchto složitých letech. Setrvačnost jako taková mohla tento vztah jen stěží dlouhodobě udržet, ale její krátkodobý efekt by neměl být opomíjen. Stejně tak i v těch nejlepších časech byl *special relationship* do určité míry udržován kombinací americké veřejné zdvořilosti – neochotou amerických lídrů utnout rétorické pouto Londýna k Washingtonu – a britského zveličování transatlantické blízkosti. Po roce 1989 zněla z Londýna hesla o *special relationship*, částečně s cílem udržet si globální vliv, částečně ve snaze vzbudit ve Washingtonu pocit, aby se o speciálnosti tohoto vztahu ozývalo taktéž odsud. Dále také s cílem zdůraznit, že VB nebyla jen evropskou mocností. Odolnost tohoto vztahu také do určité míry měla cosi společného se sdílenou kulturou a společnými zájmy. Události mezi lety 1989 a 1992, od pádu Berlínské zdi po rozpad SSSR, překvapily jak Londýn, tak Washington. Nová administrativa se zaměřila na tranzici do nového řádu. Američtí spojenci, ne jen VB, sehráli spíše roli diváka, zatímco se svět měnil (Dumbrell, 2006: 123-132).

Aliance byla jedním z aktérů mezinárodních vztahů, která s koncem studené války prošla zkouškou ohněm. V realistickém termínu – aliance by neměly přežít hrozby, kvůli kterým byly vytvořeny. Když hrozba pomine, spojenci ztratí důvod pro spolupráci a koalice se rozpadne. Právě s ohledem na tuto realistickou teorii, zánikem sovětské hrozby, mnoho akademiků předpokládalo zánik NATO. To se přesto jasně přizpůsobilo

post-studenoválečnickému evropskému bezpečnostnímu prostředí. Během studené války vyvinulo specifické mechanismy politicko-vojenské integrace a multinárodního rozhodování a jednotek se schopností vytvořit záruky a supranacionální obrannou politiku mezi svými členy. Tyto mechanismy se prokázaly jako ještě výhodnější pro legitimitu v potýkání se s bezpečnostními riziky v Evropě po konci studené války (Wallander, 2000: 705-730).

Severoatlantická aliance je hlavní vojensko-bezpečnostní organizací mezi Evropou a Severní Amerikou. USA iniciovaly její vznik, nicméně VB s Francií byly dvěma klíčovými členy, i když se v historii objevily okamžiky, kdy se Francie od společné politiky NATO spíše odkláněla. V průběhu historie ukázala, že svou existenci s Aliancí nespojuje tak výrazně, jako jiné státy. Jako stálý člen RB OSN a v souladu se svými závazky k tradičním spojencům, se po studené válce stala „účastníkem globálního boje za udržení míru, (...) zároveň si ale i udržovala tendence k prosazování vlastních politických zájmů“ (Behenský, 2008: 56; Hlaváček, 2008: 218).

4. 2 Válka v Perském zálivu

Tato válka se odehrála necelý rok po oficiálním ukončení studené války jako odpověď na chování Iráku, jehož režim se stal "*největším problémem a nejvážnějším narušitelem procesu přeměny mezinárodních bezpečnostních vztahů po skončení studené války*" (Eichler, 2006: 98).²³ Avšak tato válka nepřinesla trvalé řešení iráckého problému, o 12 let později následovala druhá válka v Iráku (Eichler, 2007: 111).

Měla charakter mezinárodního konfliktu a zároveň patří do kategorie tzv. velkých konfliktů, jež klasifikuje počet obětí vyšší než jeden tisíc. Zároveň se nejednalo o konflikt náhodný, byl výsledkem „*dlouhodobého nazrávání napětí a tomu odpovídajícího odhodlání řešit problémy prostřednictvím vojenské síly*“ (Eichler, 2007: 111; 2010: 111).

4. 2. 1 Invaze Iráku do Kuvajtu a co jí předcházelo

Když skončila osm let trvající irácko-iránská válka, ve které byl Irák účelově podporován USA (jelikož byl v danou chvíli menší hrozbou než Írán, pozn. autora),²⁴

²³ Vypuknutí předcházel vývoj americko-iráckých vztahů, který se vyvíjel od přímé podpory k vystupňovanému nepřátelství a vyvrcholil jeho vojenským svržením v roce 2003 (Eichler, 2006: 99-101). Více informací o vývoji americko-irácké vztahu tamtéž.

²⁴ Před touto invazí neměly USA a VB problém s dodáváním zbraní Husseinovu sekulárnímu režimu v Iráku jako protikladu militantního islámismu v regionu (Dumbrell, 2006: 206).

poklesl prudce i zájem USA. Hussein při hledání hospodářských zdrojů pro poválečnou ekonomickou obnovu požadoval finanční podporu od petromonarchistických režimů,²⁵ nicméně když s žádostí o půjčku neuspěl, požadoval alespoň odpuštění splácení půjček válečných. Po tomto zamítnutí se rozhodl vyvinout nátlak na tyto státy s požadavkem na navýšení ceny ropy, a aby přiměly Kuvajt k dodržování kvót a cen OPEC (Eichler, 2006: 102; 2007: 116).

Po neúspěchu tohoto požadavku se rozhodl k radikálnímu řešení, kdy zabral celé území Kuvajtu. Ještě před útokem kontaktoval velvyslankyni USA, April Glaspie, jež mu řekla, že *"USA v konfliktech mezi arabskými státy, jakým je například váš spor o hranice s Kuvajtem, nemají vyhraněný názor"* a že *„nemají žádné obranné, ani bezpečnostní závazky vůči Kuvajtu"* (Eichler, 2006: 102). Toto vyjádření si Hussein vysvětlil jako tichý souhlas se svým plánem (Ibid.)

Dne 2. srpna 1990, vzhledem ke sporu mezi Irákem a Kuvajtem o právech na těžbu v určitých oblastech Perského zálivu, vyslal Hussein do Kuvajtu svá vojska s cílem zmocnit se „svých“ ropných zdrojů.²⁶ Během dvou dní se Irák zmocnil území s téměř dvěma miliony obyvatel a v zemi nastolil loutkovou vládu. Touto agresí zdvojnásobil své možnosti těžby ropy (Eichler, 2006: 102).

Z pohledu Kuvajtu se jednalo o bezprostřední a záměrnou hrozbu. Irák útočil na jeho suverenitu, územní celistvost, státní svrchovanost, jeho cílem bylo ovládnutí všech kuvajtských ropných zdrojů. Irák měl vůči němu zdrcující vojenskou převahu (Eichler, 2006: 103).²⁷

4. 2. 2 Reakce mezinárodního společenství

Tato agrese, stejně jako irácký režim jako takový, se stala hrozbou i pro status quo na Blízkém východě. Objevovaly se obavy, jakým směrem se bude vyvíjet další Husseinova agrese. Tyto obavy vedly k vytvoření koalice vlivných arabských států včetně Saúdské Arábie a Sýrie, sousedních států Iráku, i Egypta, Turecka i tehdejšího Sovětského svazu. Tato krize urychlila *"přechod sovětsko-amerických vztahů od konfrontace ke kooperaci."* Napadení Kuvajtu, státu s velkým zásobíštěm ropy, znamenalo přímou ekonomickou hrozbu především pro USA i další státy,²⁸ závislé na dodávkách ropy nejen

²⁵ Kterým připomínal, že je zachránil před postupem iránských ajátolláhů (Eichler, 2006: 102).

²⁶ Příručka NATO, 2001: 453.

²⁷ Irák měl milionovou armádu. Zatímco armáda Kuvajtu čítala jen 20 000 vojáků (Eichler, 2006: 103).

z Kuvajtu, ale i dalších států této oblasti (Eichler, 2006: 103).²⁹ „*Saddámová agrese do Kuvajtu se stala hrozbou i pro mezinárodní společenství. (...) Pokud by nedodržování těch nejzákladnějších zásad mezinárodního práva prošlo jednomu diktátorovi, mohlo by se stát inspirací i pro další*“ (Eichler, 2007: 119).

Mezinárodní společenství se shodlo na tom, že nelze ustupovat hrozbě anexe nezávislých států, členů OSN. RB OSN se usnesla na rozsáhlých sankcích proti Iráku, a vyzvala jej k bezpodmínečnému a neprodlenému stáhnutí veškerých ozbrojených sil z obsazeného území Kuvajtu. Když Hussein nereagoval na žádnou z rezolucí OSN, byla 3. dubna přijata rezoluce 687, která výslovně dala všem členským státům stojícím na straně Kuvajtu možnost pro případ, že Irák v plném rozsahu nesplní všechny předcházející rezoluce použít všechny prostředky s cílem obnovit v oblasti mezinárodní mír a bezpečnost. Touto akcí se předešlo riziku nelegálnosti zásahu z pohledu mezinárodního práva a byla jasně legitimizována připravovaná vojenská akce (Eichler, 2006: 103-105).³⁰

Dne 4. srpna Bush prohlásil: „*Nikdo z nás neočekává jiný uspokojivý výsledek než totální stáhnutí iráckých jednotek z Kuvajtu*“ (Monten–Bennet, 2008: 501).³¹ Toto prohlášení bylo překvapující, a to zvláště pro Collina Powella, v té době předsedu Generálního štábu ozbrojených sil,³² který v této funkci vedl americká vojska během následující války a který věřil v limitovanou strategii obrany Saúdské Arábie a ukládání ekonomických sankcí (Ibid.).³³

Hrozbu představovala nevyzpytatelnost irácké reakce na zásah mezinárodního společenství. Zapojilo-li by se do akcí v Iráku málo států, existovalo by větší riziko teroristických reakcí.³⁴ Avšak konkrétnímu přímému zásahu předcházela rozsáhlá

²⁸ Japonsko či ČLR.

²⁹ Kdyby Hussein býval ovládl Kuvajt natrvalo, mohl by pak kontrolovat až 30 % světových zásob kvalitní a lehce dostupné ropy, což by mu dalo možnost rozhodovat o její těžbě v celé této oblasti, zvyšovat její ceny na světových trzích a tím si u odběratelských zemí vynucovat ústupky (Eichler, 2006: 104).

³⁰ Příručka NATO, 2001: 453.

³¹ „*Nobody is (...) willing to accept anything less than total withdrawal (...) from Kuwait of the Iraqi forces.*“ Překlad autora.

³² *Joint Chiefs of Staff.*

³³ O měsíc později byly zahájeny spojenecké konzultace ve Zvláštní poradní skupině NATO týkající se nadcházejících jednání o jaderných silách krátkého dosahu, k nimž vyzvala Londýnské prohlášení. V prohlášení je odsuzován násilný vstup iráckých vojáků do rezidencí velvyslanectví členských států NATO v Kuvajtu. Aliance tímto prohlášením vyzvala Irák, aby propustil zadržované osoby a zdržel se dalších aktů násilí. Příručka NATO, 2001: 453-454.

³⁴ Často skloňovanou hrozbou byl i raketový potenciál tehdejšího Iráku, s tím spojená rizika se odvíjela především od zvoleného způsobu zásahu mezinárodního společenství.

diplomatická iniciativa, jejímž výsledkem bylo vytvoření koalice 38 států. Spojenecké jednotky se rekrutovaly především z USA, ale i Francie, VB, Saúdské Arábie, Egypta a Sýrie, značnou pomocí byl finanční příspěvek SRN a Japonska. Rozhodující údernou sílu protiirácké koalice tvořila vojska USA s počtem 400 000 vojáků. Celá akce začala 7. srpna 1990 operací Pouštní štít³⁵ pod mandátem RB OSN, během níž se do Saúdské Arábie přesunula vojska USA ze základen od Ameriky přes Asii a Evropu až po Egypt a Turecko (Eichler, 2006: 106-107).³⁶

V listopadu 1990 zintenzivněly USA své snahy k získání rezoluce, 29. listopadu schválila RB OSN rezoluci autorizující "*všechny nezbytné prostředky*" pro odsun iráckých vojsk z Kuvajtu, neučiní-li tak Irák sám do 15. ledna 1991. Okamžitě po schválení této rezoluce Bush a Baker iniciovali svou poslední diplomatickou snahu k vyřešení konfliktu. Několik dní před vypršením termínu proběhlo Ženevské setkání ministrů zahraničních věcí USA a Iráku, jež skončilo odmítnutím Iráku stáhnout svá vojska z Kuvajtu.³⁷

Na konci prosince generál Calvin Waller³⁸ překvapivě prohlásil, že pozemní jednotky nebudou připraveny k ofenzivě k meznímu termínu OSN, 15. lednu. Toto prohlášení vedlo k vlně kritiky i popírání z Bílého domu. S ohledem na Bakerovo diplomatické selhání v Ženevě 9. ledna a tváří v tvář meznímu termínu OSN, schválil Kongres 12. ledna podporu užití síly za účelem vyloučení Iráku z Kuvajtu. Bush podepsal příkaz k vojenské operaci v Zálivu 15. ledna a první letecké útoky začaly následujícího dne (Monten – Bennet, 2008: 509). Mezinárodní komunita odpověděla na iráckou agresi svoláním koaličních jednotek z USA, VB, Francie a třiceti dalších států, včetně Saúdské Arábie, Dánska, Kanady či Austrálie (Greenberg – Wessely, 2008: 1).

4. 2. 3 Operace Pouštní bouře

Díky důsledné přípravě nejen že byla vytvořena mezinárodní koalice, ale i konkrétní provedení vojenského úderu. Operace s názvem Pouštní bouře³⁹ měla jasný

---

³⁵ *Desert shield.*

³⁶ Avšak nebyla stanovena pravidla pro přímý dohled OSN nad vojenskými akcemi. Toto bylo možné díky rezoluci 665 z 25. srpna 1990, jež dala oprávnění použít vojenských prostředků k prosazení vyhlášených sankcí, aniž by tyto akce byly prováděny pod vlajkou OSN a pod jejím vedením. Tato rezoluce představovala zlomovou událost v dějinách OSN (Eichler, 2006: 107).

³⁷ Příručka NATO, 2001: 455-456.

³⁸ Calvin Waller byl zástupce velitele amerických jednotek v Zálivu.

³⁹ *Desert storm.*

strategický záměr – *"nepodstoupit riziko pozemní války, která by mohla trvat i několik měsíců a skončit velkými ztrátami na životech"* (Eichler, 2007: 123).⁴⁰

Pouštní bouře začala 17. ledna 1991. Ozbrojené síly koalice zahájily vzdušné útoky proti Iráku v důsledku odmítnutí stáhnout svá vojska z Kuvajtu, jak stanovily příslušné rezoluce RB OSN. Spojenecká vojska během 39 dnů uskutečnila přes 70 000 vzletů. Touto akcí bylo dosaženo zdrcující vzdušné nadvlády a rychlého zničení iráckých radarů, velitelských stanovišť a řady dalších strategicky důležitých cílů (Eichler, 2006: 107).⁴¹

Pět týdnů po intenzivním bombardování iráckých pozic, 24. února 1991, ozbrojené síly koalice zahájily pozemní ofenzivu (Greenberg – Wessely, 2008). 28. února osvobodily ozbrojené síly koalice Kuvajt. Prezident Bush zastavil bojové operace. Rozhodnutí ukončit boje již čtyři dny po začátku pozemní války spíše než tlačit na Husseina, bylo přijato Washingtonem bez konzultací se spojenci.⁴² Irák bezpodmínečně přijal všech dvanáct rezolucí RB OSN vztahujících se na odchod vojsk z Kuvajtu (Mirra, 2011: 266; Ramsden, 2006: 843).

Na Husseinovo velikášství doplatil obrovskými ztrátami celý stát. Během relativně krátké války v Perském zálivu byl vážně poničen vojenský, ale i průmyslový potenciál země, počet mrtvých byl odhadován na 100 000 a po válce následovaly ekonomické sankce, které měly těžké důsledky pro obyvatelstvo (Eichler, 2006: 109).

4. 2. 4 Další osud Iráku

Nad osudem Iráku se vznášelo mnoho otazníků. "Bylo nutné předejít riziku, že zdrcující vojenská porážka tohoto státu by umocnila vliv nepříznivých činitelů jeho bezpečnosti a vedla by k jeho rozpadu. Takový výsledek by totiž vytvořil bezpečnostní politickou hrozbu pro několik sousedních států a potažmo i pro stabilitu celého regionu"

⁴⁰ Státy mezinárodní koalice se na operaci podílely dvěma základními způsoby – finančně a vojensky. Dominantní podíl na financování operace mělo pět bohatých a ekonomicky silných států – Saúdská Arábie, Kuvajt, Japonsko, SRN, Spojené arabské emiráty. Vojensky dominantně přispěly USA, které prokázaly velký náskok především ve zbraňových systémech vyrobených na základě nejmodernějších technologií (tím byla předurčena i rozhodující úloha USA při vedení vojenských operací). ale i Velká Británie, Francie, Egypt, Sýrie a Československo (Eichler, 2006: 105-106). VB byla po USA druhým největším kontributorem do koalice (Dumbrell, 2006: 208).

⁴¹ Příručka NATO, 2001: 456. Lze spekulovat snad o jediném sporném Bushově rozhodnutí, které učinil v dnech vrcholící letecké ofenzivy. Hussein po zdrcujících leteckých úderech nabídl, že stáhne ještě před plánovanou pozemní ofenzivou svá vojska z Kuvajtu, Bushova administrativa mu udělila (nesplnitelnou) podmínku, kdy se jeho vojska stáhnou bez jakékoliv výzbroje (Eichler, 2006: 108).

⁴² Příručka NATO, 2001: 456.

(Eichler, 2006: 110).⁴³ Rozpad Iráku by byl taktéž bezprostřední politickou hrozbou i pro sunnitskou Saúdskou Arábii, strategického spojence USA v celém arabském světě i jejich největšího dodavatele ropy i odběratele zbraní. Dále by výrazně posílil vliv Íránu, jehož tehdejší vůdcové by těžko odolávali pokušení šířit svůj vliv dále směrem na západ (Ibid.).

Operace Pouštní bouře sehrála důležitou roli z hlediska dalšího vývoje mezinárodních bezpečnostních vztahů v celém světě. Stala se vlajkovou lodí, varováním všem diktátorům, kteří by měli pokušení postupovat podobně jako Hussein a *"posilovat svůj vliv a svou moc cestou ozbrojené agrese proti sousednímu státu. Její příprava, průběh a výsledek každému případnému agresorovi ukázaly, že by na sebe bral velká rizika, když by proti němu supervelmoc frontálně nasadila své síly"* (Eichler, 2010: 127).⁴⁴ Byla legální i legitimní, byla záležitostí mezinárodního společenství v nejšířším slova smyslu.

Z mezinárodněpolitického i vojenského hlediska byla *„nekontroverzní a bezproblémovou akcí, vytvořila předpoklady pro budování nového mezinárodního uspořádání odpovídajícího nadějím, jež nastoupily po bezkonfliktním ukončení studené války"* (Ibid.).

4. 2. 5 Shrnutí války v Perském zálivu

Americká administrativa se intenzivně snažila o ospravedlnění války, včetně potřeby získání schválení Kongresu a OSN. Zunes ve svém článku z roku 1998⁴⁵ přišel s ideou, že následující intervence se budou potýkat s mnohými problémy, nebudou-li vyhledávat podobnou úroveň schválení (Mirra, 2011: 268).⁴⁶

Odtajněná Národní bezpečnostní směrnice ze srpna 1990 nastínila americké zájmy ve válce, kdy prvním vitálním zájmem byl přístup k ropě. Bylo by ale nepřesné říct, že ropa byla jediným faktorem. Byla důležitým faktorem pro americké politiky, ale jejich obavy byly větší než jen ty týkající se ropných zisků. Vskutku hledali nový světový řád,⁴⁷ něco, co odpůrci války mohou nazývat globální neoliberální burzou (Mirra, 2011: 275).⁴⁸ Bush pohlížel na invazi jako na ohrožení amerických zájmů

⁴³ Více o potenciálních hrozbách, zvláště o nevyřešené kurdské otázce v Turecku v: Eichler, 2006: 110.

⁴⁴ Tato operace měla několik pozitivních dopadů, které lze nalézt v: Eichler, 2006: 111.

⁴⁵ *The American Peace Movement and the Middle East.*

⁴⁶ Administrativa Bushe ml. se zoufale, leč neúspěšně pokoušela získat nezbytnou autorizaci OSN pro válku proti Iráku roku 2003 (Mirra, 2011: 268).

⁴⁷ *New world order.*

⁴⁸ *Global neo-liberal marketplace.*

a přikláněl se k silné akci, trval na osvobození Kuvajtu (Monten–Bennet, 2008: 502-507).

Konec studené války přivodil nový, optimistický pohled na mezinárodní vztahy. Západní svět byl po pádu berlínské zdi a rozpadu SSSR opojený vítězstvím. Bush po osvobození Kuvajtu operací OSN vedenou Spojenými státy okázale vyhlásil počátek „*nového světového řádu*“ (Urbanovská, 2010: 187). V době této války bylo na anglo-americkou spolupráci některými autory nahlíženo jako na poslední vydechnutí *special relationship* v době čerstvě změněných mezinárodních geopolitických podmínek, jiní autoři pro změnu tvrdili, že Londýn svým způsobem znovuupevnil touto válkou svou pozici ve Washingtonu (Wallace–Phillips, 2009: 267).

4. 3 Kosovo

4. 3. 1 Co předcházelo intervenci NATO

Násilné konflikty lemují historii Kosova, v nichž obě dvě strany, Srbové i Albánci, považují tuto provincii za ústřední část jejich historie a kultury. Kosovo bylo nejhudším regionem v Jugoslávii s přibližně 2 miliony obyvatel, z nichž 92 % jsou etničtí Albánci, 5,3 % obyvatel jsou etničtí Srbové. Je to tedy jasně albánský stát, ale pro Srby je to místo s obrovskou kulturní a historickou důležitostí (Duić, 2009: 145-146). Po zániku Jugoslávie následovala lavina konfliktů, která se rozšířila na území nově vytvořených států a v Chorvatsku i Bosně a Hercegovině propukly krvavé války. V Kosově narůstal nacionalismus a v polovině 90. let se odehrál jeden z nejkrvavějších konfliktů na Balkánu (Duić, 2009: 145). V podstatě se jednalo o dozvuky problémů způsobených rozpadem Jugoslávie. Region překypoval náboženským, etnickým a nacionalistickým napětím. Daytonská dohoda z roku 1995 ukončila válku v Bosně a Hercegovině a potvrdila rozdělení bývalé Jugoslávie na několik států. Západu trvalo dva roky, než se do tohoto konfliktu vložil (Blair, 2010: 229-230).

Mezi lety 1991 a 1998 bylo Kosovo řízené z Bělehradu. Vojenská přítomnost jugoslávské armády v regionu byla vysvětlena jako boj proti albánským secesionistům. Albánci začali vést svůj paralelní stát, založený na tajném referendu z roku 1991. Ibrahim Rugova, předseda Demokratické ligy Kosova, byl zvolen prezidentem jednostranně vyhlášené republiky Kosovo. Spojené státy Rugovova podporovaly, byl zván na setkání na nejvyšší úrovni. Na druhou stranu, západní vlády nikdy neuznaly nezávislost Kosova, byly znepokojené spíše válkou v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině (Duić, 2009: 147).

V únoru 1998 vypukla vzpoura v oblasti Drenica a mezi předáky Osvobozené armády Kosova (UCK) se začalo hovořit o Velké Albánii. Následovaly represe ze strany Srbů, srbské jednotky začaly poměrně velkou mírou vojensky zasahovat v Kosovu. Útočily na ženy a děti, reakce UCK byla silná. Lze hovořit o začátku kosovského konfliktu, kdy boje překročily mez vnitřního narušování a staly se vnitřním ozbrojeným konfliktem (Duić, 2009: 148; Eichler, 2007: 133).

4. 3. 2 Reakce mezinárodního společenství

Mezinárodní společenství se začalo znepokojovat eskalací tohoto konfliktu, humanitárními následky i nebezpečím rozšíření do ostatních zemí. Prezident Milošević nereagoval na *"diplomatické úsilí zaměřené na mírové řešení krize, a destabilizující role militantních sil Kosovských Albánců byla rovněž zdrojem značných obav."* RB OSN postupně přijímala rezoluce na základě Kapitoly VII Charty OSN,⁴⁹ v nichž volala po vyjednávání, zapovídala násilí na obou stranách, uvalila embargo na Jugoslávii, odsuzovala všechny akty násilí, přicházející z obou stran a volala po okamžitém zastavení ozbrojených konfliktů. Varovala také jugoslávské orgány, že by mohly čelit dodatečným opatřením, pokud toto nedodrží.⁵⁰

Dne 13. října 1998, v důsledku zhoršení celkové situace, vydala NAC oprávnění k rozkazům pro přípravu hromadných leteckých operací na podporu diplomatických snah. Cíli bylo stažení ozbrojených sil Miloševićova režimu, zastavení násilí a usnadnění diplomatických intervencí ze strany NATO a vládních představitelů USA. Milošević se podřídil, souhlasil se stažením některých vojsk z Kosova a umožnil nasazení 2000 pozorovatelů OBSE v rámci Ověřovací (Verifikační) mise (KVM). Letecké operace byly odvolány.⁵¹

Avšak bez ohledu na zapojení pozorovatelů OBSE, přes veškerá opatření, etnická

⁴⁹ Více informací o této kapitole, která se týká "akcí při ohrožení míru, porušení míru a činů útočných" na: <http://www.un.org/en/documents/charter/>, 26. 1. 2013.

⁵⁰ Příručka NATO, 2001: 122-123. V červnu 1998 sehrálo NATO a jeho cvičení *Determined Falcon* důležitou úlohu ve vnějším nátlaku na Bělehrad. 20 kilometrů od jugoslávských hranic bylo nasazeno 80 letounů z 15 členských zemí NATO. Poselstvím tohoto cvičení bylo dát Miloševićovi jasně najevo, že by v případě další eskalace konfliktu v Kosovu narazil na silný odpor. Toto však na něj mělo opačný efekt, Milošević naopak navýšil počty jugoslávských vojáků v Kosovu a posílil jejich výzbroj (Eichler, 2007: 133-134).

⁵¹ *Kosovo Verification Mission – KVM*. Příručka NATO, 2001: 123. Ve stejném duchu bylo domluveno, že NATO vytvoří misi pro podobný dozor ve vzdušném prostoru. Obě tyto mise byly vytvořeny na základě rezoluce RB OSN. Aliance vytvořila vojenský útvar zvláštního určení na podporu OBSE, jež měl za úkol nouzovou evakuaci členů KVM v případě ohrožení jejich bezpečnosti obnovením konfliktu.

nenávisť v Kosovu opět vzplála, a to v důsledku četných provokací z obou stran a vlivem nadměrného užití síly ze strany srbské armády a srbských speciálních policejních oddílů. Obě strany porušovaly rezoluce OSN. Pokračování násilí vyústilo v hovory západních vlád o započetí vojenské mise (Duić, 2009: 148-149).⁵²

Mezinárodní společenství znovu vyzývalo k obnovení mírových hovorů. Na začátku roku 1999 Londýn silně podpořil pozici USA (Dumbrell, 2006: 145). Iniciativu řešení konfliktu prostřednictvím mezinárodního společenství podpořilo NATO 30. ledna usnesením o možnosti leteckých operací v případě nezbytné nutnosti, a to po předchozím varování obou válčících stran. Tato společná iniciativa vyvrcholila jednáním v Rambouillet v únoru, v březnu se konala hlavní jednání v Paříži. Na těchto jednáních se USA se jakožto dominantní mezinárodní činitel, podporovaný Británií, jež stála po jejich boku, jednostranně postavily na stranu jednoho z účastníků konfliktu (v tomto případě Kosova, pozn. autora), a toho pak jednoznačně podporovaly (Eichler, 2011: 114). Na této konferenci byla navržena mírová smlouva, kterou kosovští Albánci podepsali, nicméně srbská delegace jasně odmítla tuto dohodu, jelikož byla podmíněna přítomností jednotek NATO (Duić, 2009: 149).⁵³

Srbské policejní a vojenské orgány znovu navýšily agresi vůči kosovským Albáncům, shromažďovaly vojska okolo kosovské hranice, čímž porušily říjnovou dohodu. V březnu byla Ověřovací mise OBSE nucena stáhnout se kvůli rostoucím překážkám ze strany srbských sil. Richard Holbrooke, velvyslanec USA do Bělehradu, učinil poslední pokus o zastavení srbských útoků, nicméně Milošević toto odmítl. NATO splnilo svou hrozbu letecké intervence, když 23. března byl vydán rozkaz k leteckým operacím (Duić, 2009: 150).⁵⁴ Blair zahájil vzdušné útoky na provincii Kosovo a cíle v Srbsku jako takovém. Tato společná operace NATO byla odpovědí na etnické čistky kosovských Albánců v rukou srbských policejních a paramilitárních jednotek (Dumbrell, 2006: 1445). Téhož dne prezident Clinton ve svém projevu řekl: *"Kosovo souhlasilo s mírem. Srbsko obsadilo Kosovo čtyřiceti tisíci vojáky a třemi sty tanky, a to je důvod, proč USA musí být součástí řešení"* (Garamone, 1999).⁵⁵

⁵² Příručka NATO, 2001: 125.

⁵³ Příručka NATO, 2001: 124. Tato konference byla později shledána jako konference s nereálnými požadavky (Dumbrell, 2006: 145).

⁵⁴ Příručka NATO, 2001: 124. Ač NATO tyto úderů obhajovalo výše zmíněným zamítnutím, Rusko, Čína a Indie byli proti, NATO navíc nemělo legitimitu v podobě mandátu RB OSN (Duić: 150).

⁵⁵ *"The Kosovo said yes to peace; Serbia put 40,000 troops and 300 tanks in and around Kosovo, and that's why the United States must be part of the solution there."* Překlad autora.

Poté, co se v průběhu roku 1998 rozpoutal otevřený konflikt mezi srbskou armádou a kosovskými albánskými ozbrojenými silami, došlo na půdě Rady bezpečnosti OSN i NATO k řadě jednání o možnostech řešení kosovského konfliktu, resp. o možnostech zabránit vyhrocení konfliktu, humanitární krizi v Kosovu a přelití konfliktu do sousedních zemí. V červnu 1999 byla na základě rezoluce 1244 Rady bezpečnosti OSN vytvořena mezinárodní mise UNMIK,⁵⁶ jejímž úkolem bylo zajištění nenásilného řešení kosovského konfliktu a vytvoření takových podmínek, které by minimalizovaly vyhrocení konfliktu mezi Srby a kosovskými Albánci v budoucnosti (Waisová, 2011: 201).

4.3.2 Operace Spojenecká síla

Operace Spojenecká síla, bombardování Svazové republiky Jugoslávie silami NATO, proběhla za účelem ukončení etnických čistek a porušování lidských práv, kterých se zde dopouštěla vláda Federativní republiky Jugoslávie (Eichler, 2011: 115). William S. Cohen⁵⁷ 15. dubna prohlásil o cíli této operace následující: *"Naším vojenským cílem je degradovat a poškodit vojenskou a bezpečnostní strukturu, kterou prezident Milošević použil ke snížení populace a zničení albánské majority v Kosovu."*⁵⁸ Proběhla ve dnech 24. března až 10. června 1999.⁵⁹

Jak jsem již zmínila výše, tato operace nebyla naplánována jako přímé střetnutí s protivníkem. Stejně jako roku 1991, i nyní padla volba na mohutnou leteckou ofenzivu. Vzdušné síly NATO uskutečnily celkem 37 465 vzletů, z toho 14 006 bylo útočných.⁶⁰ Během této operace zničilo mnoho vojenských cílů, zejména letadel, narušilo systém protivzdušné obrany a dělostřelectva. UCK byla využívána jako nástraha pro srbské pozemní síly na území Kosova (Eichler, 2011: 115, 135).

Jednou z významných hrozeb, spojených s touto operací, byla hrozba uprchlických vln, generovaná činností srbských vojenských a paramilitárních sil v Kosovu. Dle K. H. Kampa (Eichler, 2011: 115) se *"konflikt dotkl základních zájmů evropských spojenců (...), letecké údery NATO vedly k ještě větším surovostem Srbů v Kosovu a tím zahájily novou, netušeně velkou vlnu uprchlíků."*

⁵⁶ UN Interim Administration Mission in Kosovo.

⁵⁷ William S. Cohen byl americký ministr obrany.

⁵⁸ *"Our military objective is to degrade and damage the military and security structure that President Milosević has used to depopulate and destroy the Albanian majority in Kosovo."* Překlad autora.

⁵⁹ Operation Allied Force, dostupné na: <http://www.defense.gov/specials/kosovo/>, 24. 2. 2013.

⁶⁰ Příručka NATO, 2001: 3-4.

4. 3. 3 Ukončení bojů

Dne 9. června 1999 bylo dosaženo *Vojensko-technické dohody* mezi NATO a Federativní republikou Jugoslávie. Na základě dohody z 3. června tato dohoda stanovila především okamžité stažení jugoslávských bezpečnostních sil z Kosova. Na území se rozvinuly Kosovské mírové síly (KFOR) pod velením NATO, pověřené Radou bezpečnosti OSN právě na základě této dohody. Milošević tedy souhlasil s vojenskou přítomností, vedenou OSN, zapojením vojsk NATO, i se stáhnutím jugoslávských jednotek z Kosova. Den poté, 10. června, Javier Solana, generální tajemník NATO, prohlásil, že letecké útoky proti Jugoslávii byly 77 dní po začátku ofenzivy v souvislosti s přijetím rezoluce 1244 RB OSN zastaveny (Duić, 2009: 150).⁶¹

Tato rezoluce byla přijata 14 hlasy (kromě Číny) a přinesla konec násilí a stáhnutí jugoslávské armády a policejních jednotek z Kosova. Vívala *"přijetí zásad politického řešení ze strany Jugoslávie, okamžité zastavení násilí a rychlé stáhnutí armádních, policejních i paramilitárních útvarů."* Tato rezoluce taktéž oznámila založení "mezinárodních civilních a bezpečnostních útvarů" pod záštitou OSN.⁶² Umístila Kosovo pod správu OSN, autorizovala misi OSN v Kosovu (UNMIK) a nasazení Kosovských mírových sil (*KFOR*),⁶³ mezinárodních *peacekeepers*,⁶⁴ vedených NATO. První jednotky KFOR vstoupily do Kosova 12. června 1999 a 20. června bylo stažení jugoslávských ozbrojených jednotek z Kosova kompletní (Duić, 2009: 151).

4. 3. 4 Shrnutí intervence do Kosova

NATO čelilo dvěma možnostem, nečinnosti k humanitární situaci probíhající v Kosovu či jednání bez výslovné podpory RB OSN. Jak z textu výše vyplývá, vybralo si druhou možnost, ač se nejednalo o přímé ohrožení národních zájmů žádného ze států NATO. Z tohoto důvodu nemohlo počítat s velkou podporou veřejnosti a podstoupit riziko velkých ztrát na životech svých vojáků. Proto také zvolilo strategii letecké ofenzivy, která však nemohla docílit hlavního cíle NATO v Kosovu, poskytnutí přímé, bezprostřední a okamžité ochrany kosovských Albánců (Eichler, 2011: 116).

⁶¹ Příručka NATO, 2001: 3-4, 23, 125.

⁶² Příručka NATO, 2001: 23.

⁶³ Kosovo Force.

⁶⁴ *Peace keeping* představuje nedonucovací rozmístění ozbrojených sil, jejichž cíem je řešení konfliktu, prevence vypuknutí násilí a postkonfliktní rekonstrukce. Podléhá souhlasu dotčených států a nevyžaduje určení agresora (Waisová, 2011: 191).

Operace Spojenecká síla byla druhým otevřeným použitím vojenské síly členy NATO na území bývalé Jugoslávie.⁶⁵ Jak jsem již zmínila, tato operace *"nebyla tradičním vojenským konfliktem, nedošlo při ní k přímému vojenskému střetu velkého množství ozbrojených sil."* V řadě směrů se výrazně lišila od operace Pouštní bouře z roku 1991, a to ve dvou rovinách – bezpečnostně-politické a vojenské. V bezpečnostně-politické rovině proti sobě v samotném NATO stály dva přístupy, stoupenci (eg. generální tajemník NATO Javier Solana, obhajující význam ochrany lidských práv) a odpůrci vojenské intervence (eg. Henry Kissinger, bývalý ministr zahraničí USA, který varoval od odklonu základního poslání NATO, obrany vlastního území). V rovině vojenské se na jedné straně stala operace Spojenecká síla manifestací vojenských schopností NATO, zejména pak USA, na straně druhé se však ukázalo, že během necelého desetiletí se ještě více zvýraznil rozdíl ve vojenské síle mezi USA a jejich evropskými spojenci (Eichler, 2011: 117-118).

I v současnosti se spekuluje o legitimitě této operace, jelikož s ohledem veta Ruska a Číny neměla jasný mandát RB OSN. Vyvolávala řadu debat i na půdě NATO. Jednalo se *„o první otevřený konflikt se zapojením NATO na evropském kontinentě, navíc bez mandátu Rady bezpečnosti OSN“* (Hlaváček, 2008: 219). Zpětně bývá připomínáno, že tato intervence byla provedena kvůli obětem srbských etnických čistek, nicméně Mezinárodní tribunál v Haagu Miloševiče nakonec obvinil z odpovědnosti za smrt *"stovek kosovských Albánců"* (Eichler, 2011: 119).

4. 4 Globální válka proti terorismu

4. 4. 1 Teroristické útoky 11. září 2001 a co jim předcházelo

Již po několik desetiletí před teroristickými útoky z 11. září 2001 vedly mnohé režimy na Blízkém východě proti Západu (nevyhlášenou) válku nízké intenzity. A to ve formě finanční, logistické i vojenské podpory protizápadních hnutí a teroristických skupin. Západ tedy vstoupil do války proti nim. Jmenovitě se jednalo o Kaddáfího režim v Libyi, Assádův režim v Sýrii, Arafatovu autonomii v Palestině, Husseinův režimu v Iráku, režim ajsatolláhů v Íránu a režim Talibanu v Afghánistánu. Legitimním a primárním důvodem byla bezpečnost Západu a jeho obyvatel (Joch, 2011: 31-32).

Úkolem NATO během studené války bylo udržení bezpečnosti v Evropě ochranou evropských spojenců. Po konci studené války se vyvinulo v efektivního krizového manažera, její rozšíření mělo za účel rozšířit a upevnit stabilitu a bezpečnost, kterou NATO

⁶⁵ První byla válka v Bosně.

nabízí. Když tyto úkoly byly splněny a v důsledku teroristických útoků, USA začaly vyžadovat, aby Aliance přijala nové úkoly. Jednalo se například o převzetí větší zodpovědnosti za udržování stability v globálním měřítku a zvláště boj proti tomu, co Washington považoval za majoritní hrozby budoucnosti, jmenovitě mezinárodní terorismus a šíření zbraní hromadného ničení do rukou zločinných států⁶⁶ a teroristů (Mahncke–Rees–Thompson, 2004: 67).

Terorismus není novým tématem. Již před 11. zářím považovaly USA šíření WMD, terorismus, a mezinárodní zločin za hlavní hrozby mezinárodní stability. Evropané byli zdrženlivější, jak k definování problémů, tak ještě k možným opatřením, která by měla být přijata. Nicméně každá společná akce vyžaduje společné pohledy na povahu hrozby (Mahncke–Rees–Thompson, 2004: 73). *"Terorismus představuje jeden z nejzávažnějších bezpečnostních problémů soudobého světa a boj proti němu je jednou z hlavních priorit řady aktérů soudobé bezpečnostní politiky"* (Mareš, 2010: 115).

NATO začalo přizpůsobovat pracovní metody a postupy změnám bezpečnostního prostředí již před několika lety, kdy např. roku 1999 členské státy schválily nový Strategický koncept.⁶⁷ Přestože již tedy v minulosti byla podnikána určitá opatření v rámci modernizace s ohledem na nové bezpečnostní prostředí, tyto teroristické útoky zvýšily jejich naléhavost.⁶⁸

Dne 11. září 2001 (dále jen 9/11)⁶⁹ byla použita civilní letadla jako zbraně hromadného ničení. Teroristické útoky formou sebevražedných atentátů na Světové obchodní centrum, ministerstvo obrany v Pentagonu ve Virginii a neúspěšné pokusy na cíle ve Washingtonu pravděpodobně členy al-Qaedy přinesly asi 3000 mrtvých a asi 6000 zraněných (Mareš, 2010: 67).⁷⁰ Tyto útoky podaly důkaz o charakteru změny

---

⁶⁶ *Rogue states.*

⁶⁷ Tento akt vytyčuje hrozící nebezpečí pro Alianci a způsobem jak těmto nebezpečím vzdorovat, kvalifikuje bezpečnostní hrozby jako *"směřující k mnoha cílům a těžko předvídatelné."* *"Strategický koncept rovněž zdůrazňuje, že bezpečnost států Aliance může být ohrožena jinými hrozbami velmi rozsáhlého původu, jako například teroristickými akcemi, sabotážemi, organizovaným zločinem, nebo vážným narušením systému funkce životně důležitých zdrojů"* (NATO v 21. století, 2004: 5).

⁶⁸ NATO v 21. století, 2004: 5.

⁶⁹ Toto označení se ve Spojených státech běžně používá. Zvláště s ohledem na častost tohoto termínu v této práci zvyšuje přehlednost.

⁷⁰ Al-Qaeda je hlavní globální sunnitskou sítí, založenou roku 1988 saúdskoarabským občanem Usámou bin Ládinem v Pákistánu. Po skončení sovětsko-afghánského konfliktu se tato základna stala fungující sítí, která vysílala bojovníky (mudžahedíny) do různých konfliktů, do nichž byli zapojeni muslimové, a připravovala je i na teroristické útoky. Ve druhé polovině 90. let našlo vedení al-Qaedy zázemí u režimu Talibanu v Afghánistánu, kde byly vybudovány i výcvikové tábory organizace (Mareš, 2010: 125-126).

bezpečnostního prostředí od konce studené války a o zranitelnosti moderní společnosti novými druhy nebezpečí.⁷¹ Náhle se události každodenního života staly nebezpečnými. Svět byl šokován, když zjistil, že tato událost byla pečlivě plánována dlouho před provedením (Mahncke–Rees–Thompson, 2004: 67).

4. 4. 2 Reakce mezinárodního společenství

Tyto útoky prokázaly, že Aliance již nebyla nástrojem, kdy Amerika ochraňovala Evropu. Ukázalo se, že USA jsou zranitelné. Supervelmoc s ohromnou vojenskou a ekonomickou silou byla konfrontována s problémem, kterému sama čelit nemohla. Potřebovala solidaritu a podporu svých spojenců a spolupráci mnoha dalších partnerů po celém světě. Navíc bylo jak Evropanům, tak Američanům jasné, že dojem zajištění bezpečnosti po úpadku sovětské nukleární hrozby byl mylný (Mahncke–Rees–Thompson, 2004: 68).

Útoky na USA byly milníkem v dlouhé historii Atlantické aliance. Poprvé ve své historii, NATO uplatnilo článek 5 (Kaplan, 2004: 134). Tyto útoky změnily charakter pojmání bezpečnosti ve světě, se kterými se musela vyrovnat i Severoatlantická aliance. *„Útok na členskou zemi NATO dával za úkol všem členům Aliance zakročit proti agresorovi. Severoatlantická aliance však byla zbudována především jako organizace namířená proti agresorům státního charakteru. Boj proti terorismu tak postavil NATO před složitý úkol. V případě války proti terorismu není zřejmé, proti komu se vlastně bránit a na koho přesně útočit* (Behenský, 2008: 66).

Reakce členských států NATO byly všeřikající. Německý kancléř Schröder demonstrativně hovořil o „neomezené solidaritě“ s USA, následovaly i konkrétní kroky, kdy se Německo zapojilo do boje proti terorismu. To se ostatně zapojilo do boje proti terorismu v rámci Aliance i mimo ní (Naxera, 2008: 243-245). Itálie⁷² vyjádřila Spojeným státům podporu a aktivně se participovala na boji proti terorismu (Jurek, 2008: 75). Taktéž Belgické království se rozhodlo vyslat své vojáky do Afghánistánu (Krčálová, 2008: 11). Francie nejen podpořila jako jeden z členů NATO vyvolání článku 5. Francouzský prezident, Jacques Chirac řekl: *„Měli bychom hrát svou roli v duchu solidarity a zodpovědnosti“* a souhlasil s účastí francouzských jednotek na afghánské ofenzivě.⁷³

⁷¹ NATO v 21. století, 2004: 5.

⁷² Itálie mj. vedla misi *Active Endeavour* ve Středomoří (Jurek, 2008: 75).

⁷³ Operation Enduring Freedom: Foreign Pledges of Military and Intelligence Support, dostupné na: <http://fpc.state.gov/documents/organization/6207.pdf>, 1. 4. 2013.

Osmnáct spojenců USA souhlasilo s tím, že zajistí Spojeným státům plný přístup k jejich vzdušnému prostoru, přistávacím plochám i přístavům; souhlasili s rozšířením dostupných možností v kampani proti terorismu. Cílem námořní operace *Active Endeavour* bylo demonstrovat odhodlání a solidaritu NATO, zatímco Američané nasadili námořní lodě blíže Afghánistánu (Mahncke–Rees–Thompson, 2004: 68).

Poprvé od americké revoluce došlo k tomu, že USA požádaly o (a obdržely) zahraniční pomoc pro domácí bezpečnost. Aliance se uplatněním článku 5 přihlásila ke svému tradičnímu úkolu, obraně členských států před agresí zvenčí. Jednala v rámci konceptu kolektivní obrany (Kříž, 2006: 87).

Během 36 hodin od útoku na New York a Washington uspořádalo NATO tři mimořádná zasedání a generální tajemník NATO vedl společné zasedání ministrů zahraničí Evropské unie. 12. září, poprvé v historii NATO, členské státy přijaly prozatímní rozhodnutí o aktivaci článku 5 Washingtonské smlouvy, týkající se kolektivní obrany NATO. Jedinou podmínkou bylo, že takový útok by musel být veden ze zahraničí. 2. října americký koordinátor pro boj proti terorismu prezentoval na půdě NAC "přesvědčivé" důkazy, že to vskutku byl útok vedený ze zahraničí. Po prokázání zahraničního původu útoků bylo prozatímní rozhodnutí 5. října potvrzeno (Kříž, 2010: 84; Mahncke–Rees–Thompson, 2004: 68).

Je však paradoxní, že právě Spojené státy, k nelibosti svých evropských spojenců, „*váhaly přijmout alianční pomoc z obavy před ztrátou operační kontroly.*“ Právě za těchto okolností vznikla Rumsfeldova teze, že „*mise určuje koalici a koalice neurčuje misi*“ (Kříž, 2006: 84). Proto také stanovisko Severoatlantické rady neobsahuje zmínku o operační kontrole NATO a tezi, že kolektivní obrana NATO byla nezbytná (Ibid.).⁷⁴

V rámci Aliance byla zahájena námořní vojenská operace, *Active Endeavour*, jejímž cílem bylo střežit východní Středomoří. Byla to jediná mise v historii NATO, založená na článku 5 Washingtonské smlouvy (Jurek, 2008: 75). 7. října začal útok Spojených států a jejich spojenců proti Talibanu a al-Qaeda v Afghánistánu.⁷⁵

⁷⁴ Dne 8. října v rámci reakce spojenců v NATO, bylo převeleno pět letounů včasné výstrahy AWACS do USA za účelem podpory protiteroristických operací v rámci operace *Eagle Assist*. Této operace se kromě vojáků z USA účastnil i personál z VB, Belgie, Kanady, Dánska, Německa a Turecka. Tímto se Spojeným státům uvolnily vojenské kapacity k provedení vojenských operací v Afghánistánu (Kříž, 2010: 85).

⁷⁵ Podpora vyjádřená spojenci taktéž spočívala rozmístěním ISAF, mezinárodních peacekeepingových sil, nasazených v okolí Kábulu pod britským velením, a roku 2003 souhlasem s převzetím těchto sil NATO (Kříž, 2010: 85). Jejím cílem bylo zajistit bezpečnost v zemi po svržení vlády hnutí Taliban. Od 11. srpna 2003, je mise řízena strukturami NATO (Jurek, 2008: 75). Conflict Barometer 2002, dostupné na: http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2002.pdf , 15. 3. 2013. Operation Enduring Freedom: Foreign Pldeges of Military and Intelligence Support, dostupné na: <http://fpc.state.gov/documents/organization/6207.pdf> , 1. 4. 2013.

Ve stejnou dobu 14 spojeneckých států rozmístilo své ozbrojené síly na území Afghánistánu jednak na podporu operace vedené Spojenými státy proti teroristické skupině al-Qaeda odpovědné za tyto útoky, a proti Talibanu, režimu přechovávajícímu tyto teroristy, jednak v rámci Mezinárodních jednotek pro podporu bezpečnosti (ISAF) při mírových operacích v Kábulu.⁷⁶ Obecně lze však souhlasit s tím, že po 9/11 Spojené státy pouze velmi málo zohlednily možnosti spolupráce při hledání optimální reakce, které se jim nabízely v rámci NATO. Narůstající hrozba mezinárodního terorismu ovlivnila velmi výrazně směr vývoje NATO, které jej začalo považovat za hrozbu s mnohem větším stupněm priority než v minulosti. Nejdůležitějším novým dokumentem bylo vypracování Vojenského konceptu NATO pro obranu proti terorismu,⁷⁷ přijatého na summitu NATO v Praze roku 2002 (Kříž, 2006: 83-86).

Poté, co Taliban po sérii otevřených výzev i neformálních jednání odmítl vydat bin Ladena, považovaného za osobu odpovědnou za teroristické útoky 9/11, a odpověděl, že je mimo kontrolu Talibanu, administrativa Bushe ml. rozhodla zničit režim v Afghánistánu v rámci svého práva na individuální nebo kolektivní sebeobranu. Vojenská operace zahájená 7. října 2001 byla nazvána Trvalá svoboda (Kříž, 2006: 83).

4. 4. 3 Válka v Afghánistánu - Operace Trvalá svoboda

George Bush ml. několik týdnů po těchto útocích vyhlásil celosvětovou válku proti terorismu (*GWOT*).⁷⁸ Prvním bojištěm se stal Afghánistán, jelikož jeho vláda umožnila, aby se stal základnou pro operace al-Qaeda.⁷⁹ Dále byl Afghánistán potrestán proto, že jeho vláda nesplnila rezoluce RB OSN, jež jí ukládaly, aby přestala poskytovat útočiště a výcvikové základny mezinárodnímu terorismu (Eichler, 2011: 17). Cílem této operace bylo „vyřadit výcvikové základny teroristů, bojovat s teroristy, zajmout je a přivést před spravedlnost a zastavit podporu teroristů v operační oblasti“ (Kříž, 2006: 83).⁸⁰

Útok proti Afghánistánu nepředstavoval typickou unilaterální akci. Přestože tato

⁷⁶ NATO v 21. století, 2004: 5.

⁷⁷ NATO's military concept for defence against terrorism.

⁷⁸ *Global War on Terror*.

⁷⁹ Alespoň dle rezoluce 1378 RB OSN (Eichler, 2011: 17).

⁸⁰ Operace Trvalá svoboda se nezaměřovala jen na Afghánistán, ale i na Filipíny (zahájena v lednu 2002), Africký roh (zahájena v lednu 2002), trans Saharu (zahájena v únoru 2007), Kyrgyzstán (zahájena v prosinci 2001), Gruzii (zahájena v únoru 2002) (Krejčí, 2009: 306). Přesto však klíčovou součástí byly právě operace prováděné v Afghánistánu (Kříž, 2006: 83).

operace neměla přímou oporu v přímém rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN, díky vzniklé solidaritě na mezinárodní scéně se podařilo získat téměř univerzální souhlas se zásahem proti organizaci al-Qaeda. RB OSN totiž vycházela z faktu, že Afghánistán jako stát nenapadl USA (Eichler, 2010: 248). Ta podle oficiálních postojů stála v pozadí tohoto teroristického činu. Intervence směřovala proti afghánskému hnutí Taliban, která tuto organizace a jejího vůdce, Osamu bin Ladenu, chránila (Krejčí, 2009: 306).

USA zahájily operaci Trvalá svoboda (dále jen OEF)⁸¹ na základě článku 51 Charty OSN, jenž dává státům právo na kolektivní či individuální sebeobranu. Taktéž RB OSN vyjádřila svými rezolucemi jasné stanovisko a vyzvala členské státy, aby „*přivedly ke spravedlnosti všechny osoby, které připravovaly, organizovaly nebo sponzorovaly tyto teroristické útoky*“ (Kříž, 2006: 83).⁸²

Americká vojenská strategie v Afghánistánu spočívala v podpoře nepřátel Talibanu prostřednictvím leteckých úderů na jeho pozice, výcviku bojovníků skupin nepřátelských k Talibanu a nasazení několika tisíc vojáků speciálních sil přímo v Afghánistánu. Jejím cílem nebylo, na rozdíl od války proti Husseinově Iráku, přinést zemi demokracii. „*Americká administrativa si byla (...) vědoma reálií Afghánistánu, který se (...) stal jednou z nejzaostalejších zemí této planety, pro úspěšný import demokracie zcela nevhodnou*“ (Kříž, 2006: 83). Jediným americkým požadavkem bylo, aby se nejednalo o režim zjevně nepřátelský USA (Ibid.).

Někteří spojenci z NATO podpořili USA při provádění OEF. Obecně lze ale konstatovat, že vlastní bojové operace v Afghánistánu provedly USA pouze s omezenou vojenskou podporou svých evropských spojenců, z nichž vojensky nejvýraznější byl podíl Velké Británie, jež v regionu Jihovýchodní Asie nasadila na podporu amerického úsilí 6000 vojáků (Kříž, 2006: 85).

Bojové operace USA a Velké Británie byly zahájeny v říjnu 2001. Pozemní operace skončila obsazením Kábulu a Kandaháru v listopadu, následně pak v prosinci 2001 dobytím jeskynního komplexu Tora Bora, pevnosti Talibanu, kde se bin Laden měl ukrývat. V druhé polovině roku spojenecké jednotky se soustavně snažily uhasit poslední ohniska odporu v neprůchozích kopcích poblíž pákistánské hranice (Krejčí, 2009: 306).⁸³

Režim Talibanu se poměrně rychle zhroutil, přesto i po jeho zhroucení OEF

⁸¹ *Operation Enduring Freedom.*

⁸² Valné shromáždění OSN neoznačilo tyto činy jako útok, pouze vyzvalo k mezinárodní spolupráci při potrestání pachatelů (Kříž dle Murphy, 2006: 83).

⁸³ Conflict Barometer 2002, dostupné na: http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2002.pdf, 15. 3. 2013.

pokračovala. Válka USA a jejich spojenců proti Talibanu, vládnoucímu v Afghánistánu, s cílem vydání podezřelého teroristy Osamy Bin Ladena, zodpovědného za útoky 9/11 během roku deeskalovala. Spolu se svými spojenci, VB, Francií a Německem, stejně jako s afghánskými proti-talibanskými jednotkami, USA.

4. 4. 4 Shrnutí OEF

Z hlediska vojenské operace Trvalá svoboda skončila jednoznačným úspěchem USA a jejich spojenců. Taliban byl poražen, jeho bojovníci se stáhli hluboko do hor. (Eichler, 2011: 19). Tradiční tábory al-Qaeda byly nuceny ukončit zde svou činnost. Přesunuly se hraniční území mezi Afghánistánem a Pákistánem, které se neocitlo pod kontrolou NATO, ani amerických či pákistánských sil (Mareš, 2010: 126).

V Afghánistánu byla ustanovena prozápadně orientovaná vláda v čele s prezidentem Karzáím, jež začala prosazovat reformní program jak v domácí, tak v zahraniční politice. Ale její vliv byl prakticky jen v hlavním městě, Kábulu (Eichler, 2011: 18). Nicméně porážka Talibanu v Afghánistánu demokracii nepřinesla (Buzan, 2004: 178).

4. 4. 5 Globální válka proti terorismu – druhá válka v Iráku

Druhá válka v Iráku se skládala se dvou fází. Tou první byla invaze čtyř koaličních vojsk do Iráku v rámci OIF a trvala od 20. března do 1. května 2003. Druhá fáze se nesla v duchu neustálých bojů, kdy se tvořila povstání, která čelila koalici a nově zformované irácké vládě (Eichler, 2010: 290). Operace Irácká svoboda (dále OIF)⁸⁴ spuštěná 20. března 2003 v rámci druhé války v Iráku představovala druhou bojovou operací v rámci Bushem vyhlášené celosvětové války proti terorismu (Eichler, 2011: 19). Tato invaze Severoatlantickou aliancí nepochybně velmi výrazně ovlivnila a znamenala jednu z nejvážnějších krizí v její historii (Kříž, 2006: 87).

Aliance se jako organizace tohoto konfliktu přímo neúčastnila a na svržení režimu Husseina, které bylo v rozporu s většinovou interpretací mezinárodního práva, se přímo nepodílela. „*Tímto se pohybovala zcela v rámci konceptu kooperativní bezpečnosti, kterému je cizí užívání vojenské síly v rozporu s mezinárodním právem a bez obecného konsenzu mezinárodního společenství*“ (Kříž, 2006: 88).

V případě druhé války proti Iráku byla invaze aliančních jednotek složena především vojáky USA a VB, tato invaze se nesetkala v rámci NATO s podporou. Hlavní

⁸⁴ Operation Iraqi Freedom.

fáze invaze se účastnila ještě Austrálie a Polsko. Dalších 36 zemí se jí účastnilo v jejich dozrucích. Když na počátku roku 2003 probíhala jednání o možném útoku na Irák, v souvislosti s ní požádalo Turecko o konzultace podle článku 4 Severoatlantického paktu. Nicméně Belgie spolu s Německem a Francií odmítli Turecko podpořit.⁸⁵ Důvodem byl jejich dlouhodobě nesouhlasný postoj k invazi do Iráku jako takové. Zároveň vyžadovali počkat na výsledek šetření OSN. Belgický premiér prohlásil, že se bez legitimacy OSN Belgie invaze nezúčastní, což se také tak stalo (Krčálová, 2008: 10). Francie měla od samého počátku nejhlásitější výhrady vůči otázce Iráku. Ne však proto, že by nechtěla zapojit své vojáky či vynakládat peníze s tím spojené. Velmi zpochybňovala věrohodnost oficiálních argumentů, navíc prezident Chirac se obával, že „*válka tohoto druhu nemůže skončit jinak, než že dá silný podnět terorismu*“ (Eichler, 2010: 286). Francouzské výhrady vyvrcholily tím, že odmítali hlasovat pro „*jakoukoli rezoluci RB OSN, která by dala mandát vojenskému útoku na Irák* (Ibid.). Německo čelilo dvěma protichůdným tlakům. Z jedné strany tlačila Bushova administrativa, z té druhé silný odpor německého veřejného mínění. Kancléř Schröder záhy vyhlásil „*dvojí ne*“. A to jak účasti v koalici vedené USA, tak případnému zásahu na základě mandátu RB (Ibid.).

Přesto se v období irácké krize k USA a VB připojily některé státy NATO, jež Dopisem osmi vyjádřily podporu americké politiky vůči Iráku. Daly najevo, že nesdílely odmítavý postoj Aliance, především Francie s Německem (Jurek, 2008: 75).⁸⁶

Britské jednotky obsadily město Basra a její okolí na počátku dubna, krátce předtím, než americké jednotky vstoupily do Bagdadu. Příklad britského zapojení měl povzbudit ostatní země k participaci (Dumbrell, 2006: 112). Nicméně na jihu Iráku se zdálo, že britská taktika nebyla schopna zabránit převážně iránsky orientované domobraně v infiltraci do nových domácích bezpečnostních jednotek (Dumbrell, 2006: 212-213).

OIF se nesla převážně ve znamení silné letecké ofenzivy, převaha USA ve vzduchu byla zdrcující. Tímto mohly navazovat na úspěšné výsledky letecké ofenzivy z první války v Iráku. Během 21 000 tisíc letů⁸⁷ došlo k naprosté likvidaci irácké protivzdušné obrany a snadnému ničení irácké pozemní armády (Eichler, 2010: 291).

⁸⁵ Německo alespoň dovolilo přelet letounů přes německé území (Naxera, 2008: 244).

⁸⁶ Signatáři byla právě Velká Británie se Španělskem, Portugalskem, Itálií, Maďarskem, Polskem, Dánskem a Českou republikou. Leaders' statement on Iraq: Full text, dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2708877.stm>, 1. 4. 2013.

⁸⁷ 90 % z těchto letů připadalo na americké piloty (Eichler, 2010: 291).

4. 4. 6 Shrnutí OIF

Irácká krize v souvislosti s válkou vedenou koalicí USA, VB, Austrálie a Polska proti Iráku v čele s Husseinem, byla testem soudržnosti Aliance. Výše zmíněný Dopis osmi ukázal, že noví členové NATO jsou spíše nakloněni americkému přístupu k řešení bezpečnostních problémů než politice Francie nebo Německa. *„Přestože čas otupil mnohé spory, odlišné politické postoje členských států NATO k situaci v Iráku, i nadále přetrvávaly a zatěžovaly Alianci jako celek“* (Kříž, 2006: 88).

Druhá válka v Iráku měla dvě hlavní roviny – politickou a vojenskou. V rovině politické se OIF jeví jako svérázná podoba militarismu, válka vnucená armádě politiky. Avšak v rovině vojenskostrategické se jeví jako pečlivě a profesionálně naplánovaná operace, která *„v největším možném rozsahu využila obrovské převahy na poli vojenské technologie, aby ve velmi krátkém termínu a při velmi nízkých ztrátách na vlastní straně splnila politické zadání zásadního významu“* (Eichler, 2010: 293).

Aliance se začala v Iráku angažovat až po svržení režimu Saddama Husseina. Přijatá forma angažmá NATO byla kompromisem mezi politickým postojem USA a VB na straně jedné, a Francie, Německa, a Turecka na straně druhé. USA s VB prosazovaly mnohem širší angažmá NATO v Iráku, včetně rozmístění vojenských jednotek pod aliančním vedením, druhá skupina zemí se k podílu Aliance na stabilizaci Iráku stavěla velmi rezervovaně (Kříž, 2006: 88).

4. 4. 7 Shrnutí války proti terorismu – důsledky invazí do Afghánistánu a Iráku

Hlavní odpovědi administrativy Bushe ml. na teroristické útoky z 11. září 2001 byly dvě rozsáhlé vojenské intervence do islámského světa. Tou první byla intervence do Afghánistánu v rámci operace Trvalá svoboda téhož roku ve formě vzdušných úderů na Afghánistán, jejímž cílem bylo rozbít globální teroristickou síť al-Qaeda, která právě z tohoto území zosnovala teroristické útoky na cíle v USA. S rokem 2003 se v rámci globální války proti terorismu byla spuštěna operace Irácká svoboda, kdy se pod nápoem invaze amerických vojáků zhroutil Husseinův režim v Iráku. Nicméně s nárůstem odstavu času je více je zpochybňováno, zda v tomto případě byl terorismus skutečně příčinou, či spíše záminkou (Eichler, 2007: 319-320; 2011: 20).

V případě obou invazí se jednalo o naplnění „vojenské podoby teorie demokratického míru, podle níž může demokratický stát vyhlásit válku takovému nedemokratickému státu, který je vážnou hrozbou pro mezinárodní mír a bezpečnost“ (Eichler, 2011: 21). Jak chování talibanské vlády, tak Husseinova režimu byly označeny za

hrozbu pro mezinárodní bezpečnost i v příslušných rezolucích RB OSN. V názvech obou invazí byl použit termín „svoboda“ (Trvalá svoboda 2001, Irácká svoboda 2003, pozn. autora), nejvyšší hodnota amerického způsobu života (Ibid.)

V případě obou intervencí se jednalo o prakticky bezproblémové svržení dvou diktátorských režimů. Základem amerického byla zdrcující vzdušná převaha, s užitím munice s vysokou přesností zásahu a velkou ničivou silou. Tato převaha byla ještě výraznější v Iráku než v Afghánistánu. V Iráku zcela zneškodnili protivzdušnou obranu, irácké pozemní vojsko, rozložili infrastrukturu iráckého režimu, rozvrátili velitelská centra irácké armády a republikánských gard a systém komunikací (Eichler, 2011: 21-22).

Na jedné straně stojí pomsta za zabití tří tisíc amerických civilistů a svržení dvou diktátorských režimů v islámském světě, na straně druhé životy šesti tisíc amerických vojáků, stovky miliard dolarů ročně a statisíce obětovaných pracovních míst za dvě vojenské intervence a následující okupace vlekoucí se po deset let. V obou případech se rychle vyhraná válka po několika měsících přeměnila v prohraný mír, který v obou zemích nabyl podoby asymetrické války (Eichler, 2011: 23-25).

Pod vlivem impozantních vojenských vítězství se ve Washingtonu zapomínalo na výhrady, že se v případě obou intervencí nepočkalo na rezoluci Rady bezpečnosti OSN, která by jí dala výslovně zmocnění použít všech nezbytných prostředků (Eichler, 2011: 23). Zároveň kritici často skloňovali ekonomické hledisko druhé války v Iráku. Zůstává otázkou, do jaké míry se podílela na jejím provedení přítomnost rozsáhlých ropných ložisek v oblasti Perského zálivu.

USA vyzvaly NATO ke společnému boji proti terorismu, ale zároveň začaly i vyvíjet samostatnou aktivitu. Operace OEF byla interpretována jako „*vykonávání práva Spojených států amerických na sebeobranu*“ (Behenský, 2008: 67). Nicméně Aliance se však do prvních bojů nezapojila. Nebylo zřejmé, zda je útok na Afghánistán oprávněný bez vyhlášení války či zjevné agrese ze strany Talibanu. Nakonec však Severoatlantická aliance, včetně Francie, Spojené státy aktivně podpořila a aktivně se podílela na operaci ISAF právě v rámci boje proti terorismu. Přes počáteční rozpory se po ukončení největších bojů v Iráku do operací zapojily i ostatní státy Severoatlantické aliance, které se však zaměřily na postkonfliktní rekonstrukci a opětovné budování fungujícího státu (Ibid.).

Co se mohlo zdát být multilaterálním přístupem, ve kterém USA a VB podpořily inspektory zbraní OSN, se rychle stalo unilaterální hrou, ve které bylo jasné, že USA provedou invazi Iráku dle svého rozvrhu, a ze svých vlastních důvodů, bez ohledu na názory ostatních mocností. Tento krok vedl k narušení jak ve vztazích mezi Evropou a USA, tak v EU jako takové (Buzan, 2004: 176-177). Následná zuřivost po tvrzeních

americké a britské vlády, jejich ospravedlnění války, demonstrovalo nebezpeční unilateralismus. Irák zjevně nepředstavoval žádnou hrozbu útoku WMD na Západ, a ani nebylo žádné přesvědčivé napojení Husseinova režimu na teroristu typu al-Qaeda. Mnozí cítili, že druhá válka v Iráku byla diverzí od skutečné války proti terorismu spíše než integrální součástí této války (Weisberg – Christenson, 2007: 282).

V USA rostla tendence k více unilaterálnímu pohledu na mnohá zahraničně-politická témata, což bylo v souladu s určitým rozčarováním s NATO. Zklamání se skrovnou evropskou kontribucí, umocněné s rozšiřující se propastí ve vojenské modernizaci americké armády, evropskou kritikou na řadu témat, a pocit, že USA ve skutečnosti nepotřebovaly Evropany, či mohly získat, co potřebovaly, bilaterální kooperací. To vše souviselo s oslabením NATO a s laxnějším americkým přístupem k jeho rozšiřování (Mahncke–Rees–Thompson, 2004: 73-74).

Rapidní solidarita po útocích 9/11 zamaskovala skrytou kritiku k americkému unilateralismu a vedení. Ve skutečnosti příležitost ukázat solidaritu mohla být vítána jako posun k více zakořeněné pochybnosti k americké politice. Jakmile byla ukázána solidarita, bylo snazší kritizovat. Zároveň také sami Evropané reagovali pouze částečně v rámci NATO a preferovali *national setting*, když přišlo na konkrétní vojenské nástroje. Jinými slovy, USA preferovaly bilaterální dohody (Ibid.).⁸⁸

Co se týče mezinárodněpolitických souvislostí, Alex Conte (dle Eichler, 2011: 17) píše, že v případě obou rezolucí se jednalo o potrestání konkrétní vlády, nikoliv přímý útok proti jinému státu. Za takovýchto okolností může být operace Trvalá svoboda považována za legální, i když „neměla ono klasické zmocnění Rady bezpečnosti OSN, že je možné užít všech nezbytných prostředků“ (Eichler, 2011: 17-18). Na válku v Afghánistánu bylo nahlíženo jako na legitimní, získala mnoho podpory. Samotná povaha GWOT vyžadovala rozšířenou spolupráci v mnoha oblastech, od zpravodajské kooperace po regulace imigrace (Buzan, 2004: 175).

USA vyšly z této války jako vítěz, role světového hegemonu se zdála být neotřesitelná. Nicméně válka proti terorismu je válkou na mnoha frontách, probíhala a probíhá v mnoha státech. Problémem může být nedostatečný počet svržených režimů, ale také to, že se trestná expedice proti nepřátelským režimům, akce za zvýšení bezpečnosti Západu, transformovala v pokus o demokratizaci arabského, resp. islámského světa, cíl hodně idealistický a málo realistický (Joch, 2011: 32). Ukázalo se, jak snadno se v době globalizace může šířit destabilizace. „Vážné je především to, že i do země, v níž se zasáhlo

⁸⁸ Zajímavou analýzu střetu Ameriky a Evropy, mj. tezi „vestfálské“ Ameriky a „postvestfálské“ Evropy lze nalézt v knize Barši a Císaře Anarchie a řád ve světové politice (Barša – Císař, 2008: 397-441).

na základě jasného mandátu RB OSN a ve které původně nebyly vážné problémy, se nakonec může přenést krutost vražedného řádění ze země, kde se zasáhlo bez mandátu RB OSN“ (Eichler, 2007: 321).

OEF trvá již 11 let, proběhla v mnoha státech. Kristof (dle Eichler, 2011: 24) tvrdí, že tyto dvě války byly jednou ze základních příčin finanční krize, která vypukla nejprve v USA, aby se nakonec přelila i do Evropy. Současná Obamova administrativa však termín „globální válka proti terorismu“ nepoužívá, používá termín „celosvětový boj proti násilné extremistické ideologii, která usiluje o rozvrácení mezistátního systému,“ přesto se GWOT nachází ve slovníku mnohých politiků a médií“ (Eichler, 2011: 26).

5 ANALÝZA ANGLO-AMERICKÉHO VZTAHU NA ZÁKLADĚ AMERICKÝCH PREZIDENTŮ A BRITSKÝCH PREMIÉRŮ

5.1 George H. W. Bush vs. Margaret Thatcher

Když Bush st. nastoupil roku 1989 do prezidentského úřadu, dal jasně najevo, že se chce distancovat od svého předchůdce, Ronalda Reagana, jehož vztah s Margaret Thatcher patří mezi nejvyzdvihovanější příklady anglo-amerického partnerství (Dumbrell, 2006: 123). Přesto Thatcher a Bush st. sdíleli skeptickou opatrnost k rozpadu Sovětského svazu. Roku 1989 se rozhodl Gorbačov pro cestu do Londýna, aby si stěžoval na změnu postojů ve Washingtonu, kdy volal po optimistické dynamice z pozdních let Reaganovy éry. Thatcher tyto Gorbačovovy obavy tlumočila do Washingtonu, nicméně stále byla skeptická, obávala se Gorbačovova selhání z transformace bývalého Sovětského svazu.⁸⁹ Londýnské postoje byly taktéž utvářeny ochlazujícími se osobními vztahy s novou americkou administrativou a obavou o „pohřbení“ *special relationship* ve stínu nových americko-německých dohod (Dumbrell, 2006: 123).⁹⁰

Roku 1989 Bush st. při jednom z televizních rozhovorů na dotaz, kterého spojence v Evropě považuje za nejbližšího, sice hovořil o *special relationship*, zároveň však dodal, že „*bychom si neměli vybírat mezi přáteli*“ (Dumbrell, 2006: 124).⁹¹ Geoffrey Howe⁹² dokonce hovořil o „*přesvědčení amerických politiků, že ve vztazích s Evropou nemohou být závislí na kompatibilitě anglo-saského instinktu,*“ a že VB „*byla jednou z pěti středně velkých evropských států, a (...) ne tou nejúspěšnější – či nejvlivnější v kontinentální politice*“ (Ibid.).⁹³

První válka v Zálivu byla první vojenskou spoluprací USA a VB po konci bipolárního konfliktu. Kuvajt byl vskutku dlouholetým spojencem USA i VB (Ramsden, 2006: 843). Pro Thatcher, která vedla VB v době tohoto konfliktu, válka v Zálivu

⁸⁹ Mikhail Gorbachev, dostupné na: http://www.coldwar.org/articles/80s/mikhail_gorbachev.asp, 1. 4. 2013.

⁹⁰ Více o anglo-amerických tenzích v tomto období lze nalézt v: Dumbrell, 2006: 125.

⁹¹ „*I don't think we should have to choose between friends.*“ Překlad autora.

⁹² Britský ministr zahraničí.

⁹³ „*(...) a real conviction on the part of US policymakers that relations with Europe could not sensibly be dependent on the compatibilities of Anglo-Saxon instinct.*“ „*(UK) was only one of five medium-sized European nations, and by no means the most successful – or influential in continental politics.*“ Překlad autora.

reprezentovala znovuzavedení *special relationship* po konci bipolárního konfliktu. „*Najednou měla Británie zkušené ozbrojené jednotky a vládu odhodlanou bojovat bok po boku Ameriky, zdála být se skutečným 'partnerem ve vedení'*“ (Dumbrell, 2006: 206).⁹⁴

Z druhé strany za Atlantikem bylo však možné slyšet opačné názory. Dle Jamese Bakera byly britské a francouzské příspěvky společné, byly brány totožně, obě země měly dlouhou a pestrou historii na Blízkém východě a nahlížely na tuto krizi jako na příležitost zdůraznit jejich dědictví jako globálních mocností. Status Ameriky jako přední supervelmoci byl pádem komunistického rivala umocněn. Výsledkem bylo to, že se všichni snažili být co nejbliž USA (Ibid.).

Thatcher neváhala s vyjádřením podpory jednání Spojených států (Dobson, 2005: 163). Její přítomnost v USA v době irácké invaze do Kuvajtu jí dala jedinečnou příležitost ovlivnit americkou politiku. Na předem domluveném setkání v Coloradu 3. srpna, které proběhlo těsně po invazi, radila Bushovi, aby tvrdě vzdoroval takovému porušení mezinárodního práva. Po tomto setkání Bush st. prohlásil: „*premiérka Thatcher i já sdílíme (ohledně této invaze, pozn. autora) naprosto totožný názor*“ (Dumbrell, 2006: 207).⁹⁵ Dokonce se proslýchá, že to byla právě Thatcher, kdo posílil prezidentovo rozhodnutí. Thatcher byla schopna ujistit Bushe prakticky okamžitě nejen o britské, ale po telefonátu s prezidentem Mitterandem i o francouzské vojenské podpoře. Zůstává otázkou, zda by k takovému intenzivnímu rozmlouvání došlo i tehdy, kdyby Thatcher právě nepobývala v Coloradu (v USA) (Monten – Bennet, 2008: 500).

Anglo-americká diplomatická spolupráce byla uskutečňována i na půdě OSN, a to i přes neshody mezi Thatcher a ministrem Bakerem o tom, zda vojenská akce vyžadovala samostatnou rezoluci OSN. Thatcher spoléhala na právo Kuvajtu usilovat o obrannou pomoc podle článku 51 Charty OSN. Válka v Zálivu byla nakonec vedena pod samostatnou rezolucí ze dne 29. listopadu, která stanovila 15. leden 1991 jako mezní termín stáhnutí iráckých vojsk z území Kuvajtu (Dumbrell, 2006: 207).

Přes existenci tohoto vztahu se Bush po zvolení roku 1989 rozhodl pozvat nejdříve německého kancléře, až poté britskou premiérku. Baker nedůvěřoval Reaganově zálibě v Thatcher a snažil se dát najevo, že americké zájmy jsou důležitější než sentimentální závazky (Wallace – Phillips, 2009: 267).

Mezi srpnem 1990 a jejím odchodem z postu premiérky 22. listopadu 1990, využila Thatcher každé příležitosti k demonstraci britského nadšení pro vojenskou operaci

⁹⁴ „*Suddenly Britain with armed forces which had the skills, and a government which had the resolve, to fight alongside America, seemed to be the real European 'partner in leadership.'*“ Překlad autora.

⁹⁵ „*Prime Minister Thatcher and I are looking at it on exactly the same wavelength.*“ Překlad autora.

a nátlaku k provedení vojenského řešení. V den její rezignace bylo rozhodnuto navýšení britské vojenské přítomnosti na divizní úrovni (Dumbrell, 2006: 207).

5. 2 George H. W. Bush vs. John Major

Pro Thatcher byla tato krize a válka v Zálivu reprezentována symbolickým znovuoobnovením *special relationship*. Pro Johna Majora, který ji v křesle premiéra nahradil v 1990, byla válka v Zálivu také ilustrována vitalitou anglo-amerických vztahů. Hned na prvním setkání s prezidentem Bushem st. v prosinci 1990, jehož tématem byla krize v Perském zálivu, Major (dle Dumbrell, 2006: 128) prohlásil: „*Neproběhlo žádné zaváhání. Žádný neklid. Žádné držení zpátky. Žádné zjišťování postoje toho druhého.*“⁹⁶

Major byl přesvědčen, že Velká Británie zastřešovala propast mezi Spojenými státy a Evropou, že USA nechtěly „51. stát“, ale raději silného spojence v Evropě (Ibid.). Bush byl však přesvědčen, že by se Velká Británie měla orientovat spíše na svou roli v Evropě, kde by měla hrát vůdčí roli (David – Ramel, 2013).

Hlavní oblastí tenzí mezi USA a VB bylo jejich jednání směrem k jugoslávské dezintegraci. Limitace různých iniciativ NATO i americko-evropské komunity jako takové byly odhaleny selháním všech amerických i evropských agentur ve snaze zmírnit agonii probíhající v bývalé Jugoslávii. Washington prohlásil etnickou válku na Balkáně za evropský problém (Dumbrell, 2006: 129).

Bush doufal v zlepšení vztahu s Evropským společenstvím, přál si, aby byl tento vztah minimálně tak dobrý jako ten anglo-americký. Nicméně válka v Zálivu poprvé po konci bipolárního konfliktu prokázala nejednotnost názorů členů Evropského společenství a Bush se tedy musel znovu spoléhat na Velkou Británii (Dobson, 2005: 163).

Přesto však Bush rozhodoval o nejdůležitějších akcích operace Pouštní bouře bez konzultace se svými spojenci. Vycházel z dle něj čtyř příznivých skutečností: Husseinovo provinění bylo z hlediska mezinárodního práva závažné, tato irácká agrese vyvolala celosvětové odsouzení, Hussein se setkal s pramalým pochopením i v samotném arabském světě, navíc měly USA nejsilnější armádu světa (Eichler, 2006: 104).⁹⁷ Přes tyto příznivé souvislosti se Bush rozhodl jednat multilaterálně, kdy „*plně bral v úvahu názory*

⁹⁶ “*There was no hesitation. No unease. No holding back. No probing to find out the other’s position.*“
Překlad autora.

⁹⁷ Irácká armáda byla oproti USA nejen zaostalá, ale hlavně velmi vyčerpaná z války s Íránem (Eichler, 2006: 104).

mezinárodního veřejného mínění“ (Eichler, 2006: 103-105).

Major se zaměřil na vývoj plánu „bezpečných přístavů“ pro severoirácké Kurdy, tento plán byl přes počáteční odpor USA kooptován Bushem 16. dubna 1991. Pro Majora znamenal fakt, že byl přijat plán těchto „bezpečných přístavů“ to, že Londýn měl důležitou přesvědčivou moc ve Washingtonu. Dle Majora (dle Dumbrell, 2006: 208) válka v Zálivu „posílila USA jako nejpřednější mocnost na světě, USA jednaly efektivně bok po boku Británie, svého nejjistějšího evropského spojence, v regionu, ve kterém měly obě země významné ekonomické zájmy“ (Mirra, 2011: 266).⁹⁸

USA jednaly efektivně bok po boku Británie, nejjistějšího evropského spojence, v regionu, kde obě země měly významné ekonomické zájmy (Dumbrell dle Major, 2006: 209). Jestli by taková kooperace byla replikována v jiných arénách v období po studené válce, byla otázka jiná. Co se zdálo být velmi pravděpodobné, minimálně v polovině 90. let, bylo to, že taková spolupráce bude čím dál, tím více filtrována institucemi evropské integrace (což se s odstupem času nepotvrdilo, pozn. autora) (Dumbrell, 2009: 209). Toto období se neslo ve znamení osobních neshod mezi Majorem a Bushem, ač byli poměrně přátelští (Dobson, 2005: 164). Válka v Zálivu znamenala ustanovení USA jako primární vojenské mocnosti na světě, nepopiratelný světový hegemon (Dumbrell, 2006: 209).

5. 3 Bill Clinton vs. John Major

William (Bill) Clinton byl zvolen do úřadu amerického prezidenta roku 1992. Bez ohledu na fakt, že byl studentem Oxfordu, nic nenahrávalo tomu, že by povzbuzoval *special relationship* s Londýnem. V průběhu prvního roku v úřadu na Clintona bylo pohlíženo jako podporovatele pacifismu v americké zahraniční politice. Měl v plánu zapojit Německo a Japonsko do stálé Rady bezpečnosti OSN, ukončit upřednostňovaný britský přístup k zařízením jaderného testování v Nevadské poušti (Dumbrell, 2006: 135).

Těžkou zkouškou v anglo-amerických vztazích byla otázka Severního Irsku, kdy vůdce Sinn Féin,⁹⁹ Gerry Adams, roku 1994 získal na devátý pokus dvoudenní vízum podmíněné zastavením bojů, a navštívil Washington (Dumbrell, 2006: 257; Ramsden, 2002: 738-739). Jelikož se VB v této době potýkala se složitou politickou situací v Severním Irsku, Adamsovo vystoupení v Kongresu se nesetkalo s velkým pochopením

⁹⁸ “Reinforced the United States as the foremost military power in the world’. The US had acted effectively alongside Britain, its surest European ally, in a region where both countries had ‘significant economic interests.’“ Překlad autora.

⁹⁹ Irská politická strana, která vznikla jako odnož Irské republikánské armády (Ramsden, 2002: 738-739).

Londýna (Dobson, 2005: 164). *Daily Telegraph* označil tuto skutečnost za největší trhlinu anglo-amerického vztahu od Suez (Usborne–Castle-Doyle, 1994). Raymond Seitz¹⁰⁰ ve svých memoárech dokonce zmínil, že Londýn přestal poskytovat Washingtonu ty nejcitlivější zpravodajské informace, jelikož se zdálo, že si vždy „našly cestu zpět k IRA.“ Nicméně od této doby se Clinton snažil obnovit vztahy s Majorem, aniž by se však nikterak omlouval. Jakožto jakési usmíření Londýna se Clinton účastnil v listopadu 1995 mírových jednání v Severním Irsku, byla to vůbec první návštěva amerického prezidenta této provincie (Dumbrell, 2006: 254-260).

5. 4 Bill Clinton vs. Tony Blair

Clinton se chtěl ve své funkci věnovat hlavně domácí politice a ekonomice, ale zvláště ve svém druhém funkčním období „*jej 'pohltila' i zahraniční politika*“ (Hlaváček, 2008: 218). Stejně jako jeho předchůdce podporoval principy kolektivní bezpečnosti (Hlaváček, 2008: 224). V době války v Kosovu sloužil Clinton svůj druhý termín, v této době se však zabýval nejen touto válkou, na domácí scéně se vyrovnával s politickým sexuálním skandálem se svou stážistkou, Monikou Lewinsky. Blairův a Clintonův názor na evropský vývoj byl více harmonický a koordinovaný než ten Majorův a Clintonův. Blair s Clintonem se shodli na tom, že *"si Británie nemusí vybírat mezi tím, zda bude silná v Evropě či bude blízká Spojeným státům,"*¹⁰¹ ale právě tím, že *"bude silná v Evropě, ještě posílí své vztahy s USA"* (Dumbrell, 2006: 143-144).¹⁰²

Volby roku 1997 přivedly do čela VB *Labour Party* v čele s Tony Blairem. Byla to skupina politiků, kteří obdivovali jak Clintona, tak nedávný vývoj Demokratické strany. Anglo-americká blízkost byla v této době částečně v důsledku Blairova pozitivního vnímání amerického aktivismu v Severním Irsku (což je v kontrastu s Majorovým negativním vnímáním, pozn. autora). Do velké míry si byly VB a USA však blízké právě díky dobrým osobním vztahům a míře, v níž Clintonův politický centrismus poskytl model pro *New Labour* (Calabrese: 2001: 59). Mnoho z raných politik Tonyho Blaira odhalovalo preference spíše amerických než evropských modelů. Vskutku mezi těmito lídry existovalo osobní přátelství. Tato blízkost byla zjevně založena na sdílené vážnosti a generační identity. Nová britská vláda vyhlásila svůj záměr vyvinout etickou zahraniční politiku,

¹⁰⁰ Raymond Seitz byl bývalý americký ambasador v Londýně.

¹⁰¹ "(...) *that Britain does not need to choose between being strong in Europe and being close to the United States.*" Překlad autora.

¹⁰² "(...) *by being strong in Europe we will further strengthen our relationships with the US.*" Překlad autora.

zároveň taktéž chtěla sdílet mezinárodní náhled s druhou Clintonovou administrativou (Blair, 2010: 234; Dumbrell, 2006: 142-143).

I když Londýn a Washington si stáli veřejně bok po boku, diplomacie v Kosovu odhalila určitou anglo-americkou tenzi. Příčinou bylo Blairovo prohlášení, kdy sdělil Paddyemu Ashdownovi, lídrovi Liberálních demokratů, že *"nebudou moci bombardovat tuto oblast, pokud Milošević tuto smlouvu z Rambouillet přijme a UCK ji nepřijme. Toto je náš jasný pohled. USA si toto však nemyslí"* (Dumbrell, 2006: 145).¹⁰³ Tyto neshody vyvíjely velký politický tlak na anglo-americký vztah. Londýn podporoval dominantní roli NATO, což bylo v konfliktu nejen s ruskými nároky, ale i se snahami kontinentálních západních evropských států, které propagovaly "evropské řešení" (Ibid.).

USA si uvědomovaly, že udělaly chybu, když se neshodly s některými členskými státy NATO ohledně postupu ve válce v Bosně. Právě zásah v Bosně vyvolal roztržku mezi VB, Francií a na druhé straně USA. Zatímco evropské síly operovaly na zemi, ty americké operovaly ve vzduchu (Leichtová, 2008: 285).

Nicméně s nástupem Tonyho Blaira do úřadu premiéra nevznikla mezi USA a VB již žádná zásadní neshoda v rámci NATO (Ibid.). Když se vystupňovaly problémy v Kosovu, rozhodly se USA, že již takovou chybu neudělají. Blair vyzýval k povolání zbraní v rámci boje proti barbarství, zosobněném démonizací Slobodana Miloševiče. Rozhodl se intervenovat v rámci svého postoje, nazvaného „etická zahraniční politika,“ kdy se zapojil do tohoto konfliktu pro dobro lidstva.¹⁰⁴ Rozhodl se podpořit myšlenku vojenské intervence. Připomínal, že „appeasement nezabírá“ (Daddow, 2009: 549). Clinton pro změnu řekl, že Kosovo bylo testem, zda jsou civilizované národy schopny se probudit varovnými znaky zla předtím, než bude příliš pozdě. Blair dokonce slíbil, že NATO odsune srbské jednotky z Kosova a zajistí návrat uprchlíků do svých domovů.¹⁰⁵

V následujících týdnech se Blair stal stále nadšenějším obhájcem pozemní invaze. Robin Cook¹⁰⁶ se stal spojencem Madeleine Albright, s cílem pomoci přesvědčit Williama Cohena,¹⁰⁷ a Clintona samotného, k užití pozemních vojsk. Propagoval myšlenku, že by se NATO mělo skutečně transformovat do ofenzivní, mír vynucující organizace. Některé

¹⁰³ *"We can't bomb Milosevic if he accepts the Rambouillet deal but the KLA (Kosovo Liberation Army) don't. That is our firm view. Both the Americans seem to think otherwise."* Překlad autora.

¹⁰⁴ Více o etické zahraniční politice v: Robin Cook's speech on the government's ethical foreign policy, dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/world/1997/may/12/indonesia.ethicalforeignpolicy>, 11. 3. 2013.

¹⁰⁵ Tony Blair: Kosovo crusader, dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/325989.stm>, 11. 3. 2013.

¹⁰⁶ Robin Cook byl britský ministr zahraničí.

¹⁰⁷ William Cohen byl americký ministr obrany.

zprávy však indikovaly Clintonovu nevoli s Blairovou tzv. "doktrínou mezinárodního společenství,"¹⁰⁸ zakořeněnou v humanitární intervenci (Dumbrell, 2006: 145-146). Hlavním Blairovým problémem byl však fakt, že se jednalo o zasahování do suverenity státu, mj. proto přišel ve svém projevu v Chicagu v dubnu 1999 s výše zmíněnou doktrínou mezinárodního společenství¹⁰⁹ jako „nejlepšího způsobu obrany našich zájmů a morální cesty, jak propagovat naše zájmy“ (Daddow, 2009: 559).

Při rozhodování užití síly v Kosovu udržoval Blair veřejný i soukromý tlak na Američany i Evropany, aby v Kosovu vojensky zasáhli. Akutní situace vedla k tomu, že byla prolomena patová situace v Clintonově administrativě, což vedlo NATO k provedení vojenské akce. Blair hrál rozhodující roli v přesvědčování Clintona, aby se pevně ujal vedoucí role na summitu NATO. Tito dva spolu lobovali u evropských lídrů, což vedlo přímo k eskalaci vzdušné kampaně.¹¹⁰ Blair ve své knize o začátku roku 1999 zmiňuje: *(...) uvědomil jsem si, že všechno záleží na mém vztahu s ním. Pokud se mi ho podaří přesvědčit, máme šanci. Pokud ne, Evropa se sama od sebe k činu nerozhoje. Zopakujeme stejnou chybu jako v Bosně, nepoučíme se z ní“* (Blair, 2010: 238).

Ohledně debaty zapojení pozemních vojsk, Blair věřil, že jen z pozice zdrcující převahy, které lze dosáhnout právě jen přítomnosti pozemních vojsk, lze porazit Miloševiče. Proto cestoval do Washingtonu ještě před setkáním NATO, s cílem přesvědčit Clintona, aby souhlasil s plánováním pozemní ofenzivy. Ještě před odletem do USA prohlásil, že invaze pozemních jednotek v Kosovu by stále mohla být možností pro NATO. Nutno dodat, že se nedlouho před tímto prohlášením americká a britská vláda vyloučily vyslání pozemních vojsk do nepřátelského prostředí.¹¹¹ Blair sám řekl, že *„(...) přes můj zásadní nesouhlas bylo jednoznačně vyloučeno nasazení pozemních vojsk. Ale bez tohoto prohlášení bychom se však nedohodli ani na náletech, takže jsem s ním nakonec souhlasil. S tím, že to třeba ještě nějak vyřešíme“* (Blair, 2010: 238). Ale byl to právě Blair, kdo opakovaně tlačil jak na Clintona, tak na evropské lídry, aby pozemní vojska zapojili (Blair, 2010: 244). Dokonce prohlásil před Clintonem, že *„udělá vše nezbytné pro to, aby tuto válku vyhrál“* (Wallace–Phillips, 2009: 275).¹¹² Clintonův poradce pro národní bezpečnost,

¹⁰⁸ *Doctrine of International Community.*

¹⁰⁹ The Blair Doctrine, dostupné na: <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/154/26026.html>, 1. 3. 2013.

¹¹⁰ Barton, Oliver (neuveden). UK Coalition Influence in Kosovo, dostupné na: https://www.dstl.gov.uk/downloads/26-27_Oliver_Barton.pdf, 23. 2. 2013.

¹¹¹ Ground troops an option, dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/3248.stm, 1. 3. 2013.

¹¹² *„(...) whatever necessary to win the war.“* Překlad autora.

Sandy Berger, namítal, že takový nouzový plán by mohl vypadat jako vyjádření nedůvěry vzdušné kampani. Navíc se Clinton obával, že veřejná debata ohledně pozemních vojsk by mohla oslabit kohezi Aliance. Ač Blairovo lobování bylo někdy kontraproduktivní, alespoň docílil toho, že tato možnost byla zvažována.¹¹³

Nicméně nakonec se Clinton s Blairem shodli, že pomlčí o pozemních jednotkách, budou lobovat na summitu pro eskalaci vzdušné kampaně a upustí od tajného plánování možnosti pozemní ofenzivy. Bez ohledu na Blairův pesimismus, tato dohoda, jíž dosáhli, měla významné dopady na strategii NATO. V krátkodobém měřítku zajistila, že Clinton zaujal silnou pozici při tlaku na eskalaci vzdušné kampaně. V dlouhodobém měřítku začala v administrativě proces přehodnocování minulých strategických voleb, včetně prezidentova dřívějšího závazku k neuzítí pozemních jednotek. Blair však zůstal i nadále přesvědčený, že samotná letecká ofenziva by nebyla dostatečná. Byl frustrovaný, jelikož *"americký systém nereagoval s takovou urgencí, kterou jsme potřebovali"* a že *"Bill se od Kosova trochu oprostil."*¹¹⁴ Tím se do *special relationship* vplížila bezprecedentní osobní vzdálenost. Poradci Blaira nabyli dojmu, že příliš tlačil na Clintona, který mu měl za zlé jeho dominanci v agendě NATO.¹¹⁵

Přes Blairův relativní neúspěch jeho využívání osobních vztahů s Billem Clintonem zajistilo, že Velká Británie měla určitý vliv v Kosovu. Zatímco bylo důležité, že Blair byl připraven *"dodržet, co slíbil,"*¹¹⁶ relativní velikost a výkonnost britské armády v operaci Spojenecká síla, hrály minoritní roli při získávání vlivu VB.¹¹⁷

Přes neshody mezi VB a USA v pohledu na tento konflikt, byl to právě Blair, kdo svým politickým vedením v nejtěžších časech udržel koalici pohromadě zintenzivněním letecké kampaně v dubnu 1999. Na druhou stranu, zvláště v očích médií, to byli Američané, kteří vedli tuto válku. Nicméně OAF byla v jejich očích s Blairem úzce spojována. Byli to Britové, kdo se stali klíčovými organizátory a mluvčími aliančních snah. Když se zdálo, že diplomacie NATO selhává v udržení podpory veřejnosti, byl

¹¹³ Tony Blair: Kosovo crusader, dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/325989.stm>, 11. 3. 2013; Barton, Oliver (neuveđen). UK Coalition Influence in Kosovo, dostupné na: https://www.dstl.gov.uk/downloads/26-27_Oliver_Barton.pdf, 23. 2. 2013.

¹¹⁴ „*The US system still wasn't responding with the urgency we needed.*“ „*Bill had disengaged a bit from Kosovo.*“ Překlad autora. Barton, Oliver (neuveđen). UK Coalition Influence in Kosovo, dostupné na: https://www.dstl.gov.uk/downloads/26-27_Oliver_Barton.pdf, 23. 2. 2013.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ *"Put his money where his mouth was."* Překlad autora.

¹¹⁷ Barton, Oliver (neuveđen). UK Coalition Influence in Kosovo, dostupné na: https://www.dstl.gov.uk/downloads/26-27_Oliver_Barton.pdf, 23. 2. 2013.

Alastair Campbell¹¹⁸ vyslán do Bruselu, aby vylepšil image této kampaně v očích médií. Blair a jeho ministři se stali propagátory této operace NATO ve všeobecné rovině, zvláště oné varianty pozemní ofenzivy (Daddow, 2009: 555).

Blair si vzal z Kosova ponaučení. Zjistil, že je třeba mít více víry ve svou schopnost prosadit reformistickou vizi. Již nepotřeboval jednat jako nevinný nováček, který si nevěděl rady s mocí, kterou měl k dispozici. V dalších letech jeho vlády, zvláště před operací Irácká svoboda, bylo toto ponaučení zřetelné (Daddow, 2009: 559).

V případě operace v Kosovu je zjevné, že jak Blair, tak Clinton využili blízkosti, otevřenosti VB a USA. Blair navštívil Clintona ještě před summitem NATO, vyvíjel nátlak na Clintona na zapojení pozemních vojsk, k čemuž Clinton sice nesvolil, přesto mu to nebránilo dohodnout se s Blairem na společném přemlouvání evropských lídrů na platformě NATO k eskalaci vzdušné kampaně.¹¹⁹

Na osobní úrovni to byl *special relationship* zvláště na začátku Blairova prvního mandátu. Bral Clintona za politický vzor, který se však v proměně času a konfliktech začal pomalu vytrácet. Nejvýraznějšími a nejaktivnějšími členskými státy NATO byly právě USA a VB, resp. Clinton a Blair. Zvláště Blairův vliv během tohoto konfliktu vzrostl. Byl to právě Blair, který nejvíce prosazoval vojenskou intervenci, což se mu s Clintonovým přispěním jakožto nekorunovaného lídra NATO, podařilo. Roku 1999 vyhlásil své priority – liberální intervencionismus, americké globální vedení a obnovený *special relationship* v kontextu globálního boje za demokracii a lidská práva (Dumbrell, 2002: 144).

5. 5 George W. Bush vs. Tony Blair

Přátelství Tonyho Blaira s Billem Clintonem jej neodvracelo od navázání dobrého vztahu s Georgem Bushem ml. Blair se snažil vyhnout chybám svého předchůdce, Majora, a již během Bushovy prezidentské kampaně roku 2000 se snažil o něm hovořit pozitivně. Blair měl v plánu dostat se tak blízko Bushovi, jak jen to bude možné (Wallace–Phillips, 2009: 275). Tento vztah však způsobil v Británii značné konsternace. Mnozí se divili, jak Blair mohl tak najednou přilnout prakticky k pravému opaku Billa Clintona, tedy konzervativci, se kterým nesdílel prakticky žádné přesvědčení (kromě křesťanské víry, pozn. autora), názory na vedení země. Britská ambasáda ve Washingtonu radila Downing Street, aby Bushe nepodceňovala (Dumbrell, 2006: 148).

¹¹⁸ Blairův tiskový mluvčí.

¹¹⁹ Barton, Oliver (neuveden). UK Coalition Influence in Kosovo, dostupné na: https://www.dstl.gov.uk/downloads/26-27_Oliver_Barton.pdf, 23. 2. 2013.

Funkční období George Bushe ml. lze rozdělit na dvě fáze – před 9/11 a po nich. Prvních devět měsíců roku 2001 se nesly ve znamení ponuré transatlantické nálady. Když Bush nastoupil do úřadu na začátku roku 2001, první dvě zahraniční návštěvy podnikl do Kanady a Mexika. První návštěva Evropy proběhla v červnu téhož roku, kdy navštívil Velkou Británii a Francii s příležitostí evaluovat vztahy s těmito dvěma zeměmi. Nicméně tyto návštěvy nebyly úspěšné. Kromě otázky Severního Irska se rozhodl Bush v rámci zahraniční politiky jednat „*jakkoliv, jen ne jako Clinton.*“¹²⁰ Mj. ji hodlal založit na tvrdé kalkulaci amerických zájmů (Dumbrell, 2006: 148). Kritizoval Clintonův intervencionismus a dal najevo, že zahájí stahování amerických vojáků z bývalé Jugoslávie (Hlaváček, 2008: 224). V této době, kdy byla většina států znepokojena globálním oteplováním, se USA rozhodly upustit od schválení Kjótského protokolu,¹²¹ který jeho předchůdce, Bill Clinton, přijal. Kdyby se jednalo pouze o tento čin, spojenci by byli „jen“ agitováni, nicméně ve spojení s unilaterálním přístupem k ostatním multinárodním programům, se transatlantičtí partneři začali podívat nad chováním USA. Americká opozice Mezinárodnímu trestnímu soudu, který byl Evropou podpořen, se zdála být pro Bushův přístup příznačná. I když tento soud byl vytvořen jako fórum, ve kterém by byli souzeni jednotlivci, obvinění z genocidy a zločinům proti lidskosti, USA jej viděly jako prostředek k vyčlenění zranitelnosti Američanů k politicky motivovaným prosekucím. V kontrastu s tím byly USA supervelmocí, jejíž vojenské zdroje byly větší než kombinace všech spojených jednotek světa a NATO se zdálo být v podstatě irelevantní (Eichler, 2009: 19). Nicméně roku 2005 nazval Bush Alianci „*tím vitálním vztahem pro Spojené státy, jakmile se jedná o bezpečnost.*“¹²²

Prakticky okamžitě po 9/11 vyjádřil Blair svou solidaritu s americkým národem. Dal jasně najevo, že je ochoten poskytnout značné vojenské síly koalici proti terorismu vedené Spojenými státy. VB poskytla svou veškerou vojenskou kapacitu USA k dispozici. Taktéž řekl, že americké bombardéry a letouny mohou využít britský ostrov Diego Garcia v Indickém oceánu, který se nachází poměrně blízko Afghánistánu.¹²³

¹²⁰ „*Anything but Clinton.*“ Překlad autora.

¹²¹ *Kyoto Protocol*. Kjótský protokol je protokol k Rámcové úmluvě OSN o klimatických změnách. Více informací: Kjótský protokol k Rámcové úmluvě o změně klimatu, dostupné na: http://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol, 17. 3. 2013.

¹²² „*The vital relationship for the United States when it comes to security.*“ Bush: NATO Is „the“ Vital U. S. Security Relationship, dostupné na: <http://www.defense.gov/News/NewsArticle.aspx?ID=25836>, 1. 4. 2013.

¹²³ Operation Enduring Freedom: Foreign Pledges of Military and Intelligence Support, dostupné na: <http://fpc.state.gov/documents/organization/6207.pdf>, 1. 4. 2013.

Jelikož Blair věřil, že je oním západním lídrem, kterému budou USA naslouchat, snažil se nasměrovat Bushe třemi směry. K útoku na Afghánistán spíše než Irák, pokusu o nalezení směru k míru na Blízkém východu spíše než podniknutí nějaké akce, a pryč od podnikání války unilaterálně. Blair se všemi svými silami snažil, aby se válka nejevila jako unilateralistická, ale veškeré vojenské a poválečné plánování bylo řízeno Pentagonem, s pramalou konzultací s Británií či ostatními spojenci (Wallace–Phillips, 2009: 275-276).

Bezpečnostněpolitická odpověď Bushovy administrativy na 9/11 se vyprofilovala v doktrinálních dokumentech, schválených roku 2002, nazývaných souhrnným názvem Bushova doktrína, která se stala vyznáním unilateralismu. Druhým zásadním rysem je militarismus, který se projevil důrazem na „*potvrzení ústřední úlohy vojenské síly USA*“ a odhodlání „*budovat a udržovat obranyschopnost mimo dosah jakéhokoli vyzyvatele*“ (Eichler, 2011: 18). Důraz na unilateralismus se projevil v tom, že oproti předchozím dokumentům přiřkl „*podstatně menší význam multilaterálním přístupům k hlavním bezpečnostním hrozbám na počátku 21. století*“ Na žádném místě se nezmiňuje o úloze RB, ani OSN, či významu mezinárodního práva (Eichler, 2011: 19).

Nasazení WMD by mohlo sloužit k vyvažování konvenční převahy USA a nedílně s tím by mohlo být Spojeným státům znemožnit, aby v oblastech svých životních zájmů zasahovaly v případě agrese proti jejich přátelům a spojencům. Oba tyto dokumenty byly „*zcela na míru přizpůsobeny Bushovu rozhodnutí jít do války proti Iráku*“ (Ibid.). Odpověď Bushovy vlády se zpočátku jevila jako symetrická, záhy se však změnila na globální (Krejčí, 2009: 293-294).

Bushův proslov o „ose zla“ byl přijímán poměrně špatně, nejen proto, že označil tři malé mocnosti (Irák, Írán, Severní Koreu) za hlavní bezpečnostní hrozby. Vynechal hlavně celý problém ohledně pozice USA na Blízkém východě a zvláště svou silnou podporu Izraeli a několika zkorumpovaných, autoritářským arabským režimům (Buzan, 2004: 175).

Husseinova vyhýbání se inspekcím zbraní OSN vedla k anglo-americkým vzdušným útokům v době Clintonovy (a Blairovy) éry. Invaze Iráku jako taková byla obhajována americkými pravokřídli republikánskými kruhy minimálně ještě v polovině let devadesátých a byla jistě předmětem *contingency planning* Pentagonu před 9/11. Prospekt invaze do Iráku byl vznášen na setkání Rady národní bezpečnosti bezprostředně po 9/11. V tomto případě byl britský vliv namířen rozhodně proti invazi do takové země, jako byl Irák, jelikož nemohlo být důvěryhodně prokázáno, že se podílel na 9/11. V lednu 2002 prezident Bush ml. ve *Stavu unie* slíbil, že Amerika „*nebude čekat, až se něco stane*“ (Dumbrell, 2009: 210).¹²⁴ V dubnu téhož roku, kdy se zdá, že Bush informoval Blaira

¹²⁴ „*Will not wait on events.*“ Překlad autora.

o amerických úmyslech ohledně Iráku, začal Blair veřejně obhajovat změnu režimu v Bagdadu. Touto dobou byla VB intenzivně zapojena do *Operation Southern Focus*, leteckého bombardování, zdánlivě spojeného s politikou irácké bezpřeletové zóny, přijaté na jihu země po válce v Perském zálivu roku 1991. Byla však široce interpretována jako přinejmenším možná příprava na invazi (Ibid).

Blairovi byla na začátku roku 2002 poskytnuta pramalá evidence o WMD vyvíjených od roku 1998 po opuštění Iráku inspektory OSN. S létem 2002 začal Blair zdůrazňovat potřebu přenést problematiku Iráku na půdu OSN jako způsob „*potýkání se s tímto problémem raději než se mu vyhýbat*“ (Dumbrell, 2009: 210).¹²⁵ Přesto v této chvíli Blair nemohl očekávat, že budou v Iráku nalezeny WMD či že USA provedou v Iráku „*takový nepořádek poválečnou okupací, že z Iráku znovu učiní skutečnou a jedinečnou hrozbu bezpečnosti regionu, i celého světa*“ (Ash, 2003).¹²⁶

Rok po 9/11 a ospravedlnitelné invazi do Afghánistánu tedy následoval „rok Iráku.“ Pro Blaira nastalo nové politické období, jeho hlavním zájmem byl Hussein, a to ze dvou důvodů. Zaprvé se domníval, že kombinace WMD, zločinných států a terorismu představuje jednu z největších nových bezpečnostních hrozeb současnosti. V tomto měl pravdu. Za jiných okolností by se Hussein neocítl na „vrcholu nebezpečnosti.“ Severní Korea měla (a má) vyvinutější technologii na WMD; Saúdská Arábie, tradiční spojenc VB, měla s al-Qaeda více společného než Irák. Nicméně žádný z tehdejších lídrů těchto států nepoužil chemické zbraně proti svým sousedům, ani vlastnímu obyvatelstvu, a žádný z nich neporušil tolik rezolucí OSN o odzbrojení. Navíc Hussein byl velmi brutálním diktátorem a Blair měl silný instinkt pro humanitární intervence. Co se týče důvodu druhého, kdybychom se zeptali, zda byl Irák určen jako největší přítel z iniciativy VB, a zda by se VB připojila do této války tak důrazně, kdyby v čele ofenzivy nestály USA, odpověď na obě tyto otázky by byla stejná. Ne. Z toho vyplývá, že rozhodujícím důvodem Blairovy obhajoby invaze byla vědomá strategická volba. Volba zůstat Spojeným státům nablízku bez ohledu na to, kde budou chtít uplatnit válku proti terorismu (Ash, 2003).

VB v září 2002 zveřejnila dokument, který tvrdil, že Hussein nahromadil WMD, vytvářející vážnou hrozbu pro bezpečnost státu. Podobný dokument byl vydán CIA krátce poté. V listopadu USA s pomocí VB konečně získaly jednotnou shodu v podobě rezoluce 1441 RB OSN, jež vyzývala Irák ke zvážení možných následků v případě nespolupráce.

¹²⁵ „*A way of dealing with the matter rather than a means of avoiding it.*“ Překlad autora.

¹²⁶ „*Nor he could he anticipate that the United States would make such an unholy mess of the postwar occupation, thus turning Iraq, once again, into 'a real and unique threat to the security of the region and the rest of the world.'*“ Překlad autora.

Robin Cook tvrdí, že fakt, že se USA snažily o získání této rezoluce, je jediným „*bodem v celé sáze, kdy je možné jasně prokázat britský vliv na změnu americké politiky směrem k Iráku*“ (Cook dle Wallace–Phillips, 2009: 276). Jelikož americké a britské jednotky byly nasazeny v přátelských státech Perského zálivu, Irák znovu pustil do země inspektory OSN. Začalo nové kolo hry na kočku a myš, v podobě vyhýbání se a semi-kooperace, které kulminovalo invazí (Dumbrell, 2006: 211).

V Blairových očích toto rozhodnutí nebylo alternativou k britským vazbám na Evropu, ale předpokladem Británie jakožto mostu mezi Evropou a Amerikou. Tato strategie se vyvinula již během Clintonových let, nicméně byla hojně osvojena právě po 9/11 (Ash, 2003).¹²⁷ Cesta do války byla poznamenána zmatkem, tragédií a fraškou. Bývalý ministr zahraničí Cook hovořil o Blairově odpovědi na pochyby kabinetu o tom, do jaké míry onen zářijový dokument ospravedlnil válku. „*Je vitální pokračovat ve spolupráci s USA. Mělo by katastrofální následky, kdyby hlasy jak zleva, tak zprava, které se snaží Evropu a USA rozdělit, uspěly*“ (Cook 2003).¹²⁸ V únoru 2003 byl zveřejněn další dokument, kdy bylo Blairovou prioritou nasměrovat Washington směrem druhé rezoluci, jasně schvalující invazi. Jeho vliv byl zajisté jedním z faktorů, který tlačil Washington tímto směrem, i když bychom si měli uvědomit, že americká veřejnost byla taktéž spíše pro tolik sankcí OSN a multilaterálního sdílení rizika, jak jen bylo kompatibilní s vnímanými potřebami americké národní bezpečnosti. Washington usiloval o druhou rezoluci, avšak bez zjevného úsilí či entuziasmu. Inklinace Londýna obviňovat francouzskou nekompromisnost z neúspěchu nebyla nikdy příliš přesvědčující. Ambassador Meyer vzpomínal na to, jak se mu francouzští diplomaté svěřovali, že slovo „nikdy“ bylo skutečně neznámé v mezinárodní diplomacii (Dumbrell, 2006: 211). Když britský ministr obrany, Geoff Hoon, informoval Donalda Rumsfelda, že by selhání zajistit další rezoluci mohlo politicky ohrozit, resp. zabránit britskému zapojení do invaze, dal mu Rumsfeld jasně najevo, že asistence Londýna stejně nebyla potřebná. Cook 25. února napsal, že „*Tonyho pokus o zastřešení Organizací spojených národů, je brzděn jeho neschopnost říct, že OSN bude mít poslední slovo*“ (Cook 2003: 311).¹²⁹

¹²⁷ Blairův projekt o mostu mezi Evropou a Amerikou vycházel z podstaty janusovské Británie. „*Britské svazky s Evropou i s Amerikou jsou tak silné a tak životně důležité, že zvolit jen jednu nebo druhou by bylo totéž, jako kdyby si Británie uřízla nohu*“ (Ash, 2006: 46). Blair se rozhodl přivést je dohromady. (Ibid.).

¹²⁸ „*To carry on being engaged with the US is vital. The voices on both left and right who want to pull Europe and the US apart would have disastrous consequence if they succeeded.*“ Překlad autora.

¹²⁹ „*Tonys attempt to wrap himself in the UN flag is stally hobbled by his inability to say that the UN will have the last word.*“ Překlad autora.

Nutno dodat, že se v případě války v Iráku otázky obrany a bezpečnosti dostaly poprvé od konce studené války do popředí britského politického dění. Veřejné mínění nebylo nakloněno Bushovým argumentům a většinově se postavilo proti vyslání britských vojáků do Iráku. 15. února dokonce proběhla v Londýně protiválečná demonstrace, která byla největší demonstrací od konce 2. světové války (Eichler, 2010: 283).

Nicméně Blair se již od roku 2002 plně ztotožňoval s Bushovými argumenty, a důrazně je prosazoval (Eichler, 2010: 283). Tehdy málokdo věřil, že by existovalo něco, co by mohlo zabránit americké invazi. Dolní sněmovna schválila válku 18. března 2003, „jen“ 139 poslanců *Labour Party* bylo proti (Dumbrell, 2006: 212).¹³⁰ Blair dle Cooka řekl: „*Musíme stát blízko Americe. Pokud tak neučiníme, ztratíme svůj vliv na utváření toho, co dělá*“ (Wallace – Phillips, 2009: 274).¹³¹ Vytvoření většiny se ovšem spoléhalo na podporu Konzervativců, i když samozřejmě ne všichni Blaira podpořili. Bývalý konzervativní ministr, John Gummer, 26. února prohlásil: „*Není žádný člen parlamentu, který by nevěděl, že tato válka byla narozvrhována, a to Spojenými státy ještě předtím, než měly v plánu řešit tuto otázku na půdě OSN*“ (Dumbrell, 2006: 212).¹³²

Když se Blair snažil získat druhou rezoluci OSN, kterou potřeboval minimálně jako schválení války doma, bylo to spíše vstřícným krokem Bushe k Blairovi, než Bushova potřeba získat rezoluci pro legitimitu invaze. Přesto Bush odmítl odložit plánovanou invazi, Blairovi tedy zbývalo jen několik dní, aby mohl lobovat za tuto rezoluci. Měl minimální americkou diplomatickou podporu a zástupci administrativy dodávali, že to byla Blairova přehnaná snaha podpořit USA, která ho stála možný vliv. Bílý dům jasně vnímal, že Blair bude stát na straně Ameriky, ať dojde k mírovému procesu či válce, s rezolucí OSN či bez ní (Wallace – Phillips, 2009: 276).

Mnohá vyšetřování a memoáry měly tendenci posílit názor, že Blair jednal primárně s cílem dostat Británii do pozice, ze které by mohla ovlivňovat USA, spíše než jako výsledek jasných důkazů, směřujících k vlastnictví WMD Irákem. Blair nicméně bezpochyby prezentoval komplexní a často zkompromitované zpravodajské informace až v zneklidňujícím sebevědomým způsobem. Taktéž byl zpětně kritizován fakt, že dával přednost rozhodování za zavřenými dveřmi, kdy ani členové kabinetu nebyli zahrnuti do pravidelných briefingů (Dumbrell, 2006: 213). Dle Short (2004: 181, 272) Blairovo

¹³⁰ „*To keep this government in business.*“ Překlad autora.

¹³¹ „*We must stand close to America. If we don't, we will lose our influence to shape what they do.*“ Překlad autora.

¹³² „*There is no member or Parliament who does not know that this is war by timetable, and the timetable was laid down before the United States had any intention of going to the United Nations.*“ Překlad autora.

rozhodnutí podporovat invazi reflektovalo jeho „*naduté potěšení v tom, že je jediným světovým lídrem, který může jednat s americkým prezidentem jako sobě rovným.*“¹³³

Jak Bush, tak Blair měli dobrý důvod nevěřit Husseinovým slibům ohledně WMD, ale zajisté neměli spolehlivé zpravodajské informace, kterými by tato obvinění podložili. Jistý uniklý dokument z 23. července 2002 určený mj. Blairovi, Hoonovi, Strawovi či šéfovi MI6 Richardovi Dearlove varoval, že Británie již v této době počítala s americkou invazí do Iráku. Londýn již jen potřeboval vytvořit podmínky, v nichž by byla změna režimu legální. Na druhou stranu, na Blairovu obranu, se zdá být velmi pravděpodobné, že Washington v danou chvíli ještě nepředpokládal, že by Británie vskutku jednotky vyslala. Taktéž bylo zjištěno, že v polovině roku 2002 narostl počet shozených bomb na Irák americkými a britskými letouny, bez ohledu na to, že jak Londýn, tak Washington, trvaly na tom, že mírové řešení bylo stále možné, a že se britské ministerstvo zahraničí stále obávalo o legalitu této případné invaze (Dumbrell, 2006: 214).

Blairova rozhodnutí ohledně této války jsou vysvětlitelná, zvláště jde-li o jeho osobní přesvědčení o logice *special relationship* a konvergence mezi jeho vlastním liberálním internacionalismem a prioritami amerických neokonzervativců. Struktury a obecná očekávání tohoto vztahu inklinovaly Londýn k podpoře invaze, avšak neovlivnily Blairovu osobní volbu. Jeho rozhodnutí jakožto premiéra byla učiněna s pramalou referencí na nějakou institucionalizovanou, byrokratickou zahraniční a obrannou politiku. Paralela s 60. lety, Haroldem Wilsonem, a jeho odolání americkému tlaku vyslat vojska do Vietnamu, je nasnadě. Navíc v této době měly USA podstatně větší moc nad britskou ekonomikou než v roce 2003. Stejně jako v 60. letech, existovala sympatie a porozumění ve Washingtonu pro domácí politický predikament lídra *Labour Party*. Avšak Rumsfeld, leč neupřímně, poskytl Blairovi veřejně cestu ven z dilematu na počátku března 2003. Blairovo rozhodnutí nebylo s ohledem na Husseinovo zločiny a vytáčky neomluvitelné (Ibid.).

Blair udělal v případě invaze do Iráku dvě zásadní chyby. Zaprvé byl příliš horlivý v podávání „důkazů“ o tom, že Irák vlastnil WMD, kdy používal zpravodajské služby jako svůj trumf. Toto se mu vymstilo, dokonce i ve vztahu k Washingtonu, jelikož Bush toto pochybné tvrzení, které pocházelo právě od britských zpravodajských služeb, vyjevil se *Stavu unie*. Druhou zásadní chybou byl fakt, že se mu nepodařilo přivést buď Německo či Francii do své transatlantické strategie či přesvědčit Bushe, že je třeba takových spojenců. Jedním z mnoha důsledků invaze do Iráku bylo, že Blair měl dobré vazby s Amerikou, ale

¹³³ „*Hubristic pleasure in being the only world leader who could deal as an equal with the president of the US.*“ Překlad autora.

ty s Evropou byly poškozené (Ash, 2003). V posledních dnech svého úřadu Blair čelil kritice, umocněné svou blízkou asociací s nepopulárním Bushem (Dumbrell, 2009: 64).

Intervence na Balkánu v pozdních 90. letech 20. století odhalily novou komplexitu vztahu mezi Spojenými státy, Velkou Británií a Evropskou unií. Nicméně skutečným testem byl rok 2003, kdy se Londýn pevně ocitl na straně Spojených států (Dumbrell, 2006: 210). K obrození anglo-amerického *special relationship* došlo mezinárodní reakcí na tyto teroristické útoky. Přesto se konec úřadu Tonyho Blaira nesl ve znamení povstání významné veřejné debaty ve VB o budoucnosti vhodné trajektorie tohoto vztahu (Dumbrell, 2009: 64). Nespokojenost vztahu jeho vlády s Washingtonem stála do velké míry za jeho odchodem z postu premiéra. Jednak existovala frustrace, že měl zjevně pramalý vliv na proces rozhodování Washintonu, a přesto podporoval jeho politiku. Zadruhé bylo zvláště mezi členy *Labour Party* rozšířené odmítání směřování americké zahraniční politiky po 9/11. Blair byl často nazýván Bushovým pudlem, který byl závislý, poslušný, nekritický. Fakt, že se Blair zasadil o podniknutí akcí v Kosovu a Sierra Leone v rámci humanitní intervence ještě před tím, než byl Bush ml. zvolen, bývá však kritiky často přehlížen (Dunn, 2008: 1132).

5. 6 George W. Bush vs. Gordon Brown

Ač Tony Blair vyhrál roku 2005 volby potřetí v řadě a bylo na něj nahlíženo jako na nejlepšího lídra, jakého *Labour Party* měla minimálně za poslední generaci, v červnu 2007 podal demisi. Nutno dodat, že před těmito posledními volbami oznámil, že se bude jednat o jeho poslední pokus zvítězit ve volbách a že o další volební období nechá bojovat svého nástupce. Zároveň řekl, že *Labour Party* doslouží toto případné vítězné období. Záhy po volbách se však uvnitř strany začínaly ozývat hlasy o ujasnění tohoto Blairova postoje. Takováto nejistota stranu ohrožovala. Mnoho poslanců jeho strany nechtělo, aby Blair sloužil příliš dlouho. Další volby se musely konat nejpozději 10. června 2010 a strana chtěla mít již pevně stanoveného nového lídra, aby si na něj voliči mohli zvyknout. Brown a jeho spolupracovníci začali na Blaira tlačit. Blair tedy odstoupil a Brown se stal 24. října 2007 lídrem *Labour Party* a britským premiérem.¹³⁴

Před tím, než přišel Brown k moci, vědělo se jen málo o jeho zahraničně-politických názorech, což však bylo dáno „dohodou“ s Blairem, kdy se Blair zabýval

¹³⁴ Je veřejným tajemstvím, že v dobách, kdy byla *Labour Party* ještě v opozici, Brown ustoupil Blairovi (přestože on se „měl stát“ předsedou strany) s tím, že Blair časem odstoupí a přenechá mu vedení strany. Why is Tony Blair stepping down? Dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6238194.stm, 6. 4. 2013.

převážně zahraniční politikou a Brown měl kontrolu nad událostmi na domácí scéně. Očekávalo se, že s ohledem na to, že má kulturně blíže k USA než k Evropě, jelikož tráví dovolenou v Nové Anglii a má úzké kontakty s Demokratickou stranou, bude „instinktivním atlanticistou.“ Nicméně jelikož se orientoval více nalevo než Blair, již méně instinktivně podporoval americkou zahraniční politiku (Dunn, 2008: 1134). Záhy dal Brown jasně najevo, že se chce distancovat od upínání se na svého transatlantického partnera, Spojené státy, jak činil právě Blair. Chtěl tedy vztah s USA trochu odklonit, avšak neměl v plánu tyto vztahy nikterak přerušit. Naopak musel některé členy svého kabinetu mírnit ve svých takřka ohnivých proslovech vůči USA. Bylo také jasně stanoveno, že přesto, že Brown nesouhlasil se všemi Blairovými kroky, nedojde k okamžitému stáhnutí se z Iráku a Afghánistánu (Reynolds, 2007). Brown mohl být kritický k invazi do Iráku jen minimálně, jelikož sám byl v dané době členem Blairova kabinetu a do určité míry tedy za ni nesl částečnou odpovědnost. Čím se mu však podařilo oprostít se od Blaira ve vztahu k USA, bylo jmenování některých členů jeho kabinetu, kdy mj. jmenoval bývalého zástupce generálního tajemníka OSN a hlasitého kritika, Marka Mallocha, do funkce ministra zahraničí. Poté, co se stal premiérem, se nejdříve setkal s německou kancléřkou Angelou Merkel a francouzským prezidentem Nicolasem Sarkozym, až poté navštívil Bushe v červenci 2007 (Dunn, 2008: 1134-1136).

Brown taktéž hovořil o globálních výzvách, avšak s důrazem na ekonomickou stránku věci. Zaměřil se na přeměnu globálních institucí, nového Mezinárodního měnového fondu, Světové banky, Organizace spojených národů (Dumbrell, 2009: 64).

Nutno dodat, že Bushovu jednání s koncem druhého mandátu bylo složité rozumět. Víceméně, se změnou členů jeho administrativy, se s koncem svého mandátu poměrně umířňoval. Navíc se VB ocitla ve zvláštní situaci, kdy Německo a Francie, státy, které stály v čele opozice invaze do Iráku, se již „přenesly“ přes tento spor, měly nové lídry, a v této chvíli přišla Británie (resp. Brown) s negativní kritikou anglo-americké politiky v Iráku, což se přeci jen zdálo pozdě. Do určité míry lze říci, že s posunem Brownovy zahraniční politiky a nástupem Sarkozyho na post prezidenta Francie, nahradila Francie v několika oblastech Velkou Británii jakožto hlavního amerického partnera v Evropě (Dunn, 2008: 1137-1139). Nicméně Brown si toto vzdalování se amerického partnera byl vědom a snažil se uspět v „soutěži Berlína s Paříží“ o posílení pout s Washingtonem. Když Bush navštívil v červnu 2008 Londýn, referoval o vztahu USA a VB jako o „*partnerství ne jen vlád, ale i lidí (...) poháněné ne jen zájmy, ale i sdílenými hodnotami*“ (Brown dle Dumbrell, 2009: 71).¹³⁵ Přeneseme-li se přes fakt, že toto vyjádření by nemělo být bráno příliš vážně, že je

¹³⁵ „*A partnership not just of government but of peoples (...) driven forward not simply by interests, but by*

spíše nástrojem mezinárodní diplomacie, hlavně však nevyjadřovalo názor britské veřejnosti na vykonávání úřadu amerického prezidenta Bushem ml. (Dumbrell, 2009: 71).

5. 7 Barack Obama vs. Gordon Brown

Vítězství demokrata Baracka Obamy v prezidentských volbách roku 2008 přineslo poměrně velkou vlnu nadšení a vzkříšené naděje nejen na území Spojených států. Upíraly se na něj miliony lidí, které očekávaly, jak se vypořádá mj. právě s následky Bushova intervencionismu. Jak britská vláda, tak britský nervózně vítali změnu britského prezidenta, demokrata, jehož porozumění světové politice se zdálo podstatně bližší britským (i celkově evropským) názorům (Wallace – Phillips, 2009: 281).

Obama ještě jako senátor podporoval válku v Afghánistánu. Když se stal prezidentem, oznámil novou strategii¹³⁶ pro Afghánistán a Pákistán, avšak následovaly měsíce nečinnosti. V říjnu 2009 prohlásil, že plán stále není dokončen, a do té doby nebude podniknuta žádná akce. V prosinci téhož roku oznámil, že Obama byl od roku 2002 asociován s opozicí vůči válce v Iráku. Tvrdil, že invaze by jen povzbudila extremismus a odlákala pozornost od války proti terorismu. V průběhu prezidentské kampaně slíbil stáhnutí všech jednotek z Iráku do 16 měsíců. Ale po nástupu do úřadu od svého předchozího plánu upustil. Obama sice snížil počet amerických vojáků takřka na třetinu, přesto se snažil udržet vojáky v Iráku delší dobu než do s Iráčany původně dohodnutého roku 2001, avšak dohady o statutu jednotek tomuto zabránily.¹³⁷ Když se stal prezidentem v lednu 2009, v Londýně panovala určitá úzkost, zda se Obama jako první setká s britským premiérem či jeho německým, resp. francouzským protějškem. Prvnímu, komu zatelefonoval, byl Gordon Brown (Wallace – Phillips, 2009: 283).

Jednou z největších iluzí současného britského konceptu *special relationship* je to, že zůstává speciální a sentimentální pouto USA k Británii, které sahá za sdílené zájmy. Proto je často v kontrastu britské zmiňování sentimentu, zatímco jejich americké protějšky prosazují národní zájmy (Ibid.). Na počátku svého prvního období vrátil Obama britské ambasádě zapůjčenou bronzovou bustu Winstona Churchilla, která byla umístěna v Oválné

our shared values.“ Překlad autora.

¹³⁶ Více o této strategii na: Barack Obama on The War in Afghanistan, dostupné na: http://www.thepoliticalguide.com/Profiles/President/US/BarackObama/Views/The_War_in_Afghanistan, 14. 4. 2013.

¹³⁷ Barack Obama on The War in Iraq, dostupné na: http://www.thepoliticalguide.com/Profiles/President/US/Barack_Obama/Views/The_War_in_Iraq/, 14. 4. 2013.

pracovně po dobu úřadu Bushe ml. Jeho vztahy s Brownem byly poměrně chladné.¹³⁸ Přesto po prvním setkání řekl, že pouto mezi VB a USA je speciální a silné, čímž potvrdil závazek k *special relationship*. Trval na tom, že VB je jedním z nejbližších a nejsilnějších spojenců Velké Británie. Dodal, že *special relationship* není důležitý jen pro něj samotného, ale i pro americký lid. Že tyto dvě země nemají jen ekonomické vazby, ale jsou spojovány i tématy národní bezpečnosti. Poděkoval za příspěvní britských vojsk do Afghánistánu a přes to, co si někteří lidé mohou myslet o Iráku, přátelství a stání bok po boku USA v té době nebude nikdy zapomenuto.¹³⁹ Přesto však bylo na následném setkání zemí G20 k řešení ekonomické krize jasné, že se chce zaměřit na jednotu právě s těmito zeměmi.¹⁴⁰

10. května 2010 Brown oznámil, že odstoupí z pozice předsedy *Labour Party* a že jeho nástupce bude vyhlášen před zářijovou konferencí strany. Nicméně měl i nadále v plánu zůstat členem strany, dokonce byl znovuzvolen jako poslanec. Jeho nástupcem se stal 25. září téhož roku Ed Miliband.¹⁴¹

5. 8 Barack Obama vs. David Cameron

Po mnohaleté interakci amerického prezidenta z pravého křídla a britského premiéra z křídla levého se karty obrátily. Konzervativní strana vyhrála v květnu 2010 volby a její předseda, David Cameron se stal premiérem Velké Británie. Prvním, kdo mu gratuloval, byl Barack Obama. Nicméně počátky jejich vztahu se nesly ve znamení protibritského odporu v důsledku úniku ropy firmy British Petroleum v oblasti Mexického zálivu, 50 mil od pobřeží Louisiany, v důsledku předchozí exploze. Obama tuto katastrofu přirovnal k 9/11, když řekl, že dopad této havárie bude mít na myšlení Američanů stejný vliv jako šok z teroristických útoků.¹⁴²

¹³⁸ Barack Obama upgrades special relationship for White House welcome to David and Samantha Cameron, dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/9136318/Barack-Obama-upgrades-special-relationship-for-White-House-welcome-to-David-and-Samantha-Cameron.html>, 5. 4. 2013.

¹³⁹ Special relationship as strong as ever, Obama tells Brown, dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/politics/2009/mar/03/obama-brown-special-relationship>, 5. 4. 2013.

¹⁴⁰ Love and hate: Brown and Obama enjoy a very special relationship...but man dies as violence explodes on the streets, dostupné na: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1165669/Love-hate-Brown-Obama-enjoy-special-relationship--man-dies-violence-explodes-streets.html>, 5. 4. 2013.

¹⁴¹ Q&A: Why is Gordon Brown to quit as Labour leader, dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/election_2010/8673750.stm, 6. 4. 2013.

¹⁴² Obama přirovnal ropnou katastrofu k 11. září, dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/92994->

V kuloárech se proslýchá, že pro Obamu je snazší dosáhnout dohody s Cameronem, taktéž mladým modernizujícím předsedou strany, než s jeho předchůdcem Brownem. Zdá se, že roku 2012 již Obama pozměnil své stanovisko k Velké Británii. V březnu 2012, před první oficiální návštěvou manželů Cameronových (Samantha Cameron byla při předchozí návštěvě nucena zůstat doma vzhledem k těhotenství, pozn. autora) Obamův mluvčí při jednom z briefingů Bílého domu zmínil termín *special relationship* dokonce dvakrát. Zdůraznil „silné osobní pouto“ mezi těmito dvěma lidry a popsal Británii jako „nejbližšího partnera ve světě.“ Jednalo se o nejentuziastičtější hodnocení anglo-amerických vazeb, jaké bylo po dobu Obamova úřadu použito.¹⁴³

Jednou z oblastí sporů zůstávají Falklandy. Obama roku 2012 řekl, že je v otázce Falkland neutrální. Dodal, že USA mají dobré vztahy jak s Argentinou, tak VB, a že se těší na to, až obě strany budou schopné pokračovat v dialogu. Zároveň dodal, že to není záležitost, ve které USA obvykle intervenují (Pealing, 2013).¹⁴⁴

Američtí i britští úředníci říkají, že americký prezident nastolil úzké vazby s britským premiérem, stejně tak že ocenil roli Británie jako politického a vojenského spojence. Nicméně se jednalo o volební rok (rok 2012, pozn. autora), kdy je každý čin prezidenta řízen strategií kampaně, jeho kritici jsou tedy skeptičtější k důvodu, který Obamu vedl k přijetí zavrženého přítele (Milbank, 2012).¹⁴⁵

---

obama-prirovnal-ropnou-katastrofu-k-11-zari/ , 5. 4. 2013.; History of Major Oil Spills – Deepwater Horizon: Ongoing, dostupná na http://www.nytimes.com/interactive/2010/05/10/us/20100510_OIL_TIMELINE.html , 5. 4. 2013.

¹⁴³ Barack Obama upgrades 'special relationship' for White House welcome to David and Samantha Cameron, dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/9136318/Barack-Obama-upgrades-special-relationship-for-White-House-welcome-to-David-and-Samantha-Cameron.html>, 5. 4. 2013.

¹⁴⁴ Barack Obama tries to refer to the Falklands as the Malvinas...but instead calls them the Maldives, dostupné na: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2131359/Barack-Obama-makes-Falklands-gaffe-calling-Malvinas-Maldives.html> , 5. 4. 2013.

¹⁴⁵ Cameron při této návštěvě navštívil s Obamou *swing state* Ohio, kde spolu navštívili basketbalový zápas, což Obamovi zajistilo pozitivní ohlasy tisku. Barack Obama upgrades 'special relationship' for White House welcome to David and Samantha Cameron, dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/9136318/Barack-Obama-upgrades-special-relationship-for-White-House-welcome-to-David-and-Samantha-Cameron.html> , 5. 4. 2013.

6 ZÁVĚR

Území dnešních USA bylo kolonizováno britskými osadníky v 17. století, nicméně o století později proběhla válka za americkou nezávislost. V americké občanské válce chtěla být VB neutrální, ale ne vždy se jí to podařilo. S postupem času nabíraly USA na moci, vybudovaly velké námořnictvo i obchodně konkurovaly VB. Americký prezident Wilson sice vyzýval k zachování neutrality v první světové válce, ale neustálé německé invektivy nešlo přehlížet, proto USA roku 1917 vstoupily do této války. Do druhé světové války vstoupily USA až po napadení Pearl Harboru v prosinci 1941. USA s VB měly společný zájem na poražení osy zla, nicméně byly stále rozdělovány mnohými postoji. Přesto bylo anglo-americké partnerství vitálním elementem, který zajistil vítězství spojenců ve 2. světové válce. Zvláště vztah Churchilla s Rooseveltem, resp. jejich válečná spolupráce, stojí za zmínku. Avšak s koncem války, kdy se změnilo mnoho okolností (ukončení smluv, změna lídrů), byla intenzita tohoto vztahu značně ponížena. V období bipolárního konfliktu byly přijaty mnohé závazky k vedení studené války, včetně přijetí Trumanovy doktríny či vytvoření Severoatlantické aliance, založenými na spolupráci těchto dvou států. Zvláště spolupráce v podobě vojenské a diplomatické aliance trvala po zbytek století. Suezská krize potvrdila dominantní roli USA, navíc role VB na mezinárodní scéně se především s dekolonizací, rozpadem jejího impéria, rychle měnila. V 70. letech vstoupila VB na třetí pokus do EHS, anglo-americké vztahy však byly v této době dle mnohých autorů nezajímavé, resp. nedůležité. S nástupem Ronalda Reagana a Margaret Thatcher došlo k jakési renesanci tohoto vztahu, přesto existovaly určité rozpory mezi těmito lídry. Přesto bylo anglo-americké partnerství integrální pro úspěch západní aliance ve studené válce. Když studená válka skončila a sovětská hrozba zanikla, objevovaly se jen spekulace, jakým směrem se bude mezinárodní situace odvíjet.

Při sbírání informací k této práci jsem nenašla zdroj, který by se do větší míry zabýval tematikou vlivu konfliktů po skončení bipolárního konfliktu na anglo-americký vztah. Všeobecně jsem našla podstatně méně zdrojů na toto období, což je z hlediska relativní novosti těchto událostí logické. Myslím, že jsem alespoň částečně nastínila, jakým způsobem VB podporovala USA, a že na tento vztah vskutku měly do značné míry vliv osobní vztahy a společné zájmy těchto dvou transatlantických partnerů. Taktéž v seznamu literatury se nachází základní rešerše pro další výzkum tohoto tématu.

V této práci jsem se snažila zjistit, zda mezi USA a VB v období po studené válce existuje *special relationship*, nadstandardní vztah. Ddomnívám se, že mezi USA a VB *special relationship* je, má ovšem určité mantinely, které vidím v nejednotnosti všech

aspektů. Jelikož pro tento termín neexistuje ustálený význam, myslím si, že záleží na každém z nás, s jakými informacemi přijde do kontaktu a jaké výstupy si z nich odnese.

A hlavně, co on sám považuje za *special relationship*, jaké jsou podmínky splnění pro přijetí tohoto termínu pro jednotlivé vztahy. Paleta oblastí zkoumání tohoto vztahu je široká.

Já jsem se rozhodla zkoumat tento vztah se zaměřením na dvě hladiny analýzy zahraniční politiky, hladinu státní a hladinu jednotlivce. Nejdříve jsem zkoumala účast Spojených států, Velké Británie a Severoatlantické aliance, resp. některých jejích dalších členských států (vybírala jsem takové, které neprojevíly souhlas s účastí v daných konfliktech) na čtyřech významných konfliktech z období po studené válce. Konkrétně tedy první válku Iráku roku 1991, intervenci do Kosova roku 1999, a globální válku proti terorismu, jejímž jménem byly provedeny invaze do Afghánistánu roku 2001 a Iráku roku 2003. V hladině jednotlivce jsem poměrně obsáhle popsala vztahy amerických prezidentů s britskými premiéry.

Bush st. byl k Thatcher, resp. Velké Británii jako takové poměrně skeptický. V první irácké válce se sice VB stala nejsilnějším spojencem USA, na druhou stranu si USA byly vědomy svého vojenského potenciálu a toho, že vlastně všeobecně nepotřebují spojence. Po nástupu Clintona do úřadu amerického prezidenta nic nenasvědčovalo tomu, že by tento vztah nadále vzkvétal. Avšak s nástupem Blaira jakožto britského premiéra byla vzkříšena naděje tohoto vztahu. Zvláště po teroristických útocích z 11. září 2001 došlo k obrodě anglo-amerického vztahu. Tony Blair se stal největším veřejným Bushovým obhájcem a podporovatelem na mezinárodní scéně, a USA a VB znovu stály bok po boku, vstříc společnému nepříteli, mezinárodnímu terorismu.

Abych se vrátila k otázkám položeným v úvodu, existenci nadstandardního vztahu jsem například ukázala na odhodlání Margaret Thatcher okamžitě pomoci Bushovi st., potažmo USA, po iráckém napadení Kuvajtu. Nutno dodat, že v tomto regionu měly obě země významné ekonomické zájmy, je tedy nasnadě, nakolik převzetí role nejjistějšího amerického spojence měl vliv tento fakt. Blair s Clintonem si byli ideově blízcí, možná právě proto Blair neváhal, cestoval za Clintonem ještě před výročním summitem NATO, a snažil se jej usilovně přesvědčit o nutnosti nasazení pozemních jednotek v Kosovu. Fakt, že tato snaha nebyla úspěšná, a přesto spolu tito lídři „bojovali“ o získání největší podpory na půdě NATO, považuji za jeden z důkazů existence *special relationship*. Ovšem Blairův vztah k Bushovi ml. považuji za naprosto zásadní. Zvláště tedy v případě invaze do Iráku roku 2003 mi bylo umožněno do největší míry sledovat největší odklon Severoatlantické aliance a jejích jednotlivých členských států od této invaze. I za cenu zneprátení

klíčových partnerů v Evropě, Německa a Francie, Blair (s absencí důkazů o vlastnění zbraní hromadného ničení Husseinovým režimem) tvrdě bojoval za legitimitu této invaze. Prakticky jediným a zároveň velkým spojencem Spojených států byla Velká Británie. Je otázkou, jak by se VB postavila k této invazi, kdyby britským premiérem nebyl právě Tony Blair, který byl tím hlavním spojencem Bushe ml., a přestože čelil značné kritice nejen na domácí scéně, přispění britských vojsk docílil. V rovině státní byla přes mnohé spory Velká Británie, nejen v rámci NATO, tím nejspolehlivějším spojencem, na kterého se USA mohly vždy spolehnout.

Co se týče analýzy hladin zahraniční politiky, zkoumala jsem tedy hladinu státní a individuální. Nevylučuji, že kdybych tuto tematiku zkoumala na základě hladiny mezinárodního systému, kterou považuji za zjednodušující, či veřejného mínění, došla bych k jiným závěrům. Když se oprostím od analýzy hladin, zaměřila-li bych se na jeden faktor, například kombinaci společného jazyka, historie, práva; ekonomickou spolupráci, názor veřejnosti, percepci médií či čistě na základě osobních vztahů, došla bych k jiným, pravděpodobně i protichůdným závěrům. Na příkladu USA a VB bylo možné zkombinovat hladinu státní a individuální, jelikož spolu úzce souvisí, jedna vyplývá z druhé, jelikož postavení britského premiéra a amerického prezidenta je zásadní pro jednání těchto států. Navíc považuji za důležité obsáhnout co největší množství proměnných pro pokud možno objektivní výsledek.

Až tento vztah považuji za *special*, neznamená to nutně, že by byl rovnocenný. VB není již zdaleka tak vlivná jako před světovými válkami a érou dekolonizace. Zároveň se USA již na konci 19. století ubíraly cestou světové velmoci. Lze říci, že si VB s USA vyměnila role. Ještě na začátku 18. století byly USA tím malým bratrem, o kterého se VB starala. Avšak s postupem času se VB stávala více závislou na možné podpoře USA. Anglo-americký vztah po konci studené války čelil hrozbě změně dimenze tohoto vztahu. Přesto *special relationship* nezanikl, zvláště po teroristických útocích na USA roku 2001 došlo k jeho zdánlivě neotřesitelné obrodě. Do značné míry k němu obě země přistupovaly, resp. přistupují spíše účelově než sentimentálně. Zdá se, že tento vztah je důležitější pro VB než USA, což vyplývá již z nastavení mezinárodního systému. Role VB jakožto mezinárodního hráče je nejen s ohledem na rozvoj nových mocností oslabena, využívá tedy faktu, že USA jsou globálním (min. vojenským hegemonem) a partnerství s nimi je (kromě určitého sentimentálního pouta) esenciální. Pro USA je tento vztah jedním z mnoha důležitých bilaterálních vztahů. Nutno dodat, že přestože USA byly s VB ve zmíněných konfliktech v koalici, byly to právě USA, které daly jasně najevo svou dominanci a jednaly (v rámci těchto koalicí) spíše unilaterálně. USA doufají primárně v potenciál lepšího vlivu

na EU (proto se domnívám, že případné vystoupení VB z EU by mohlo mít značný efekt na *specialness* anglo-amerického vztahu), a zároveň fakt, že přesto, že esenciálně nepotřebují spojence, který by jim finančně a vojensky vypomohl, je dobré mít spojence, na kterého se můžete spolehnout, že se za vás postaví a bude stát po vašem boku. Určitá skepse ohledně rovnocennosti tohoto vztahu, debata o hloubce závaznosti těchto zemí k sobě navzájem, ani motivace obou zemí udržovat tento vztah nadstandardní, mi nebrání v konstatování, že tento vztah je vskutku *special*.

Nepovažuji za zjevné, jakým směrem se bude anglo-americký vztah odvíjet. Domnívám se, že *special relationship* je tvořen (nejen) společnými ekonomickými i politickými zájmy či společnými nepřáteli. Je důležité, zda je americký prezident multilateralista či unilateralista, intervencionista či izolacionista. Za důležitou považuji otázku, zda je pro USA oblast Evropy, resp. spolupráce s evropskými spojenci stále aktuální a žádaná. Zda je premiér VB členem Konzervativní strany či *Labour Party*, a zda se chce upínat na svého transatlantického spojence, či kontinentální Evropu, jakožto člen EU, a mnoho dalších faktorů. O tomto ovšem vypovídá janusovská tvář v podání Timothy Garton Ashe.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

7. 1 Literatura

Ash, Timothy Garton (2003). Blair's bridge. *The Guardian*. 4. 9. 2003 (<http://www.guardian.co.uk/politics/2003/sep/04/iraq.iraq>, 2. 4. 2013.)

Ash, Timothy Garton (2006). *Svobodný svět* (Praha-Litomyšl: Paseka).

Ashton, Nigel J. (2004). Anglo-American Relations from World War to Cold War. A Special Relationship: Anglo-American Relations in the Cold War and After by John Dumbrell: Twentieth Century Anglo-American Relations by Jonathan Hollowell: Conflict and Confrontation in South East Asia. Britain, The United States, Indonesia and Creation of Malaysia by Matthew Jones: Acheson and Empire: The British Accent in American Foreign Policy by John McNay. *Journal of Contemporary History* (1), s. 117-125.

Barša, Pavel – Císař, Ondřej (2008). *Anarchie a řád ve světové politice. Kapitoly z teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál).

Barton, Oliver (2013). UK Coalition Influence in Kosovo. *Ministry of Defense*. (https://www.dstl.gov.uk/downloads/26-27_Oliver_Barton.pdf, 23. 2. 2013).

Behenský, David (2008). Francie. In: Leichtová, Magda (2008). Velká Británie. In: Jurek, Petr – Waisová, Šárka (eds.) *Členské státy NATO a jejich vztah k Alianci* (Plzeň: Informační centrum o NATO), s. 56-68.

Blair, Tony (2010). *Moje cesta* (Praha: Práh).

Brown, Rebekah (2002). A History of the Anglo-American Special Relationship. *Ashbrook Statesmanship Thesis*, s. 1-59.

Buzan, Barry (2004). The United States and the Great Powers. *World Politics in the Twenty-First Century* (Cambridge: Polity Press).

Calabrese, John (2001). The United States, Great Britain, and the Middle East: How Special the Relationship? *Mediterranean Quarterly: Summer 2001*, s. 57-84.

Cook, Robin (2003). *The Point of Departure* (London: Simon and Schuster).

Daddow, Oliver (2009). 'Tony's war'? Blair, Kosovo and the interventionist impulse in British foreign policy. *International Affairs* (3), s. 547-560.

David, Charles-Philippe – Ramel, Frédéric (2013). The Bush Administration's Image of Europe: From Ambivalence To Rigidity. *International Journal of Peace Studies*.

(http://www.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol8_1/David%20and%20Ramel.htm, 2. 4. 2013).

Dobson, Alan (2005). *Anglo-American Relations in the Twentieth Century. Of friendship, conflict and the rise and decline of superpowers* (London: Routledge).

Druláková, Petra – Drulák, Petr (2011). *Tvorba a analýza zahraniční politiky* (Praha: Vysoká škola ekonomická).

Duić, Dunja (2009). Analysis of the international community influence on Kosovo independence, with emphasis on the EU role. *Pravni vjesnik* (25), s. 169-173.

Dumbrell, John (2002). *A Special Relationship: Anglo-American Relations in the cold War and After* (New York: Palgrave Macmillan).

Dumbrell, John (2009). The US-UK Special Relationship: Taking the 21st-Century Temperature. *The British Journal of Politics and International Relations*, s. 64-78.

Eichler, Jan (2006). *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století* (Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS).

Eichler, Jan (2007). *Terorismus a války na počátku 21. století* (Praha: Nakladatelství Karolinum).

Eichler, Jan (2010). *Terorismus a války v době globalizace* (Praha: Nakladatelství Karolinum).

Eichler, Jan (2011). Zahraniční a bezpečnostní politika USA. In: Marek Loužek (ed.). *11. září 2001. Deset let poté*, s. 17-29.

Garamone, Jim (1999). Clinton Makes Case for Kosovo Intervention. *American Forces Press Service*. 24. 3. 1999 (<http://www.defense.gov/News/NewsArticle.aspx?ID=42001>, 10. 3. 2013).

Greenberg - Wessely, Simon (2008). Gulf War syndrome. *Emerging Health Threats Journal*, s. 1-10.

Hlaváček, Pavel (2008). Spojené státy americké. In: Jurek, Petr – Waisová, Šárka (eds.) *Členské státy NATO a jejich vztah k Alianci* (Plzeň: Informační centrum o NATO), s. 218-246.

Joch, Roman (2011). Válka proti nepřátelům Západu je legitimní. In: Marek Loužek (ed.). *11. září 2001. Deset let poté*, s. 31-36.

Judd, Denis (1999). Vzestup a pád Britského impéria: Impérium, Britská imperiální zkušenost od roku 1765 do současnosti (Praha: BB art).

Jurek, Petr (2008). Itálie. In: Jurek, Petr – Waisová, Šárka (eds.) *Členské státy NATO a jejich vztah k Alianci* (Plzeň: Informační centrum o NATO), s. 69-78.

Kaplan, Lawrence S. (2004). *NATO Divided, NATO United. The Evolution of an Alliance* (London: Praeger).

Krčálová, Zuzana (2008). Belgie. In: Leichtová, Magda (2008). Velká Británie. In: Jurek, Petr – Waisová, Šárka (eds.) *Členské státy NATO a jejich vztah k Alianci* (Plzeň: Informační centrum o NATO), s. 7-15.

Krejčí, Oskar (2009). *Zahraniční politika USA. Ideje, doktríny, strategie* (Praha: Professional Publishing).

Kříž, Zdeněk (2006). *Adaptace Severoatlantické aliance na nové mezinárodní bezpečnostní prostředí. Aplikace přístupů konceptu kooperativní bezpečnosti* (Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav).

Křížová, Markéta (2009/2010). *Dějiny USA* [přednáška]. Plzeň: Fakulta filozofická.

Leichtová, Magda (2008). Velká Británie. In: Jurek, Petr – Waisová, Šárka (eds.) *Členské státy NATO a jejich vztah k Alianci* (Plzeň: Informační centrum o NATO), s. 277-286.

Mahncke, Dieter – Rees, Wyn – Thompson, Wayne C. (2004). *Redefining transatlantic security relations* (Manchester, New York: Manchester University Press).

Mareš, Miroslav (2010). Terorismus. In: Smolík, Josef – Šmíd, Tomáš a kol., *Výbrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století* (Brno: Mezinárodní politologický ústav), s. 115-141.

Milbank, Dana (2012). David Cameron's special relationship with President Obama. *The Washington Post*. 14. 3. 2012 (http://articles.washingtonpost.com/2012-03-14/opinions/35449888_1_president-obama-prime-minister-campaign-ad, 16. 4. 2013).

Mirra, Carl (2011). The Mutation of the Vietnam Syndrome: Underreported Resistance During the 1991 Persian Gulf War. *Peace & Change* (2), s. 262-284.

Monten – Bennet (2008). Models of Crisis Decision Making and the 1990-91 Gulf War. *Security Studies* (19), s. 486-520.

NATO Office of Information and Press (2001). Příručka NATO (Brussels: Office of Information and Press).

Naxera, Vladimír (2008). Spolková republika Německo. In: Jurek, Petr – Waisová, Šárka (eds.) *Členské státy NATO a jejich vztah k Alianci* (Plzeň: Informační centrum o NATO), s.

235-246.

Pealing, Richard (5. 4. 2013). *Pers. kom.*

Ramsden, John ed. (2002). *Oxfordský průvodce britskou politikou 20. století* (Praha: PROSTOR).

Rasmussen, Jorgen – McCormick, James M. (1993). British Mass Perceptions of the Anglo-American Special Relationship. *Political Science Quarterly* (3), s. 515-541.

Reynolds, David (1988-1989). Rethinking Anglo-American relations, *International Affairs*, no. 1, s. 89-111.

Reynolds, Paul (2007). The subtle shift in British foreign policy. *BBC*. 15. 7. 2007. Dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6897313.stm, 5. 4. 2013.

Ruane, Kevin J. (2002). A Special Relationship: Anglo-American Relations in the Cold War and After. *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies* (2), s. 360-362.

Rooth, Tim (1993). *British protectionism and the international economy: overseas commercial polity in the 1930s* (Cambridge: Cambridge University Press).

Short, Clare (2004). *An Honourable Deception? New Labour, Iraq, and the Misuse of Power* (London: The Free Press).

Schama, Simon (2006). *Rough Crossings. Britain, the Slaves and the American Revolution* (London: BBC Books).

Schelle, Karel (1993). Spojené státy americké. In: Kadlecová, Marta – Mates, Pavel – Schelle, Karel – Veselá, Renata – Knoz, Tomáš (1993). *Obecné dějiny státu a práva. II. Díl (státy západní Evropy a Evropy)* (Brno: Masarykova univerzita), s. 226-256.

Singer, David J. (1960). International Conflict: Three Levels of Analysis. *World Politics* (3), s. 453-461.

Singer, David J. (1961). The Level-of-Analysis Problem in International Relations. *World Politics* (1), s. 77-92.

Urbanovská, Jana (2010). Vliv bezpečnostního a politického prostředí na podobu mírových operací OSN a jejich principů. In: *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století* (Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav), s. 183-200.

Usborne, David – Castle, Stephen – Doyle, Leonard (1994). Was it really so bad?: While Britain was outraged by Gerry Adams in New York, the IRA's opponents in the US and Dublin take a different view. *The Independent*. 6. 2. 1994

(<http://www.independent.co.uk/news/uk/was-it-really-so-bad-while-britain-was-outraged-by-gerry-adams-in-new-york-the-iras-opponents-in-the-us-and-dublin-take-a-different-view-1392235.html>, 2. 4. 2013).

Weisberg, Herbert F. - Christenson, Dino P. (2007). Changing Horses in Wartime? The 2004 Presidential Election. *Political Behavior* (2), s. 279-304.

Waisová, Šárka (2011). *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích* (Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o.).

Wallander, Celeste A. (2000). Institutional Assets and Adaptability: NATO After the Cold War. *International Organization* (4), s. 705-735.

Wallace, William – Phillips, Christopher (2009). Reassessing the special relationship. *International Affairs* (2), s. 263-284.

Wright, Esmond (1991). The Special Relationship. *History Today*, s. 53-57.

7. 2 Internetové zdroje

BBC News, dostupné na: news.bbc.co.uk.

ČT 24, dostupné na: www.ceskatelevize.cz

Daily Mail, dostupné na: www.dailymail.co.uk.

Federation of American Scientists, dostupné na: www.fas.org.

Global Policy, dostupné na: www.globalpolicy.org.

Heidelberger Institut für Internationale Konfliktforschung, dostupné na: hiik.de.

Charta OSN, dostupné na: ww.un.org.

McGraw-Hill Higher Education, dostupné na: mcgraw-hill.com.

Ministerstvo životního prostředí, dostupné na: www.mzp.cz.

Ministry of Defense, dostupné na: dstl.gov.uk.

NATO, dostupné na: www.nato.org.

The Cold War Museum, dostupné na: www.coldwar.org.

The Guardian, dostupné na: www.guardian.co.uk.

The New York Times, dostupné na: www.nytimes.com.

The Political Guide, dostupné na: www.politicalguide.com.

The Telegraph, dostupné na: www.telegraph.co.uk.

The Washinton Post, dostupné na: www.washingtonpost.com.

U. S. Department of Defense, dostupné na: www.defense.gov.

U. S. Department of State, dostupné na: www.state.gov.

8 SEZNAM ZKRATEK

AWACS – Letecký varovací a kontrolní systém

GWOT - Globální válka proti terorismu

ISAF – Mezinárodní jednotky pro podporu bezpečnosti

KFOR – Jednotky KFOR (Kosovské síly)

KVM – Verifikační (Ověřovací) mise Kosovo

NAC – Rada Severoatlantické aliance

OAF – Operace spojenecká síla

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OEF – Operace Trvalá svoboda

SFOR – Jednotky SFOR (Stabilizační síly)

UCK – Albánská osvobozenecská armáda

UNMIK – Mise OSN v Kosovu

WMD – Zbraně hromadného ničení

9 RESUMÉ

The Anglo-American relationship, its importance and possible existence of *specialness* between the United Kingdom and USA is quite often discussed. However, not even academics can really say if the special relationship exists, how it is applied and how important it is for the main actors, USA and the United Kingdom.

This thesis describes the Anglo-American relations including the history of this relationship from the very beginning - the British colonization of today's USA, War of Independence throughout both the first and second world wars and Cold war. However, it mainly focuses on the period after the end of the bipolar conflict until the end of the first electoral term of Barack Obama.

My research is based on studying the state and individual levels of analysis of foreign policy. I describe the attendance and attitudes of USA and UK in war conflicts in the Persian Gulf, Kosovo, Iraq and Afghanistan. On the state level I compare the stands of USA and UK with NATO (they are both members) and some of its member states who might have not necessarily agreed with the actions of these two actors. On the individual level, I concentrate on the American and British leaders and their relationships towards each other, NATO and the conflicts I mentioned above. I aim to find out whether there is a special relationship (and in what forms) between USA and UK after the Cold War or whether the relationships between these member states of NATO are symmetrical.